

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 28. (532.) SZÁM – 2014. JÚLIUS 25.

Kopott síneken,
veszteségesen **INTERJÚ**

A hímzett aszfalt három
titka **RIPORT**

Nem diktálni, beszélgetni
jövünk Erdélybe **INTERJÚ**

Biró Rozália miniszterjelölt

„Nem tartok e kihívástól”

Váltson színházbérletet a 2014/15-ös évadra!

Felnőtt- és ifjúsági bérletet kínálunk négy nagyszínpadi előadásra:

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

ÉDES ANNA

regény a színpadon

rendező: LENDVAI ZOLTÁN

HUSZKA JENŐ - SZILÁGYI LÁSZLÓ

MÁRIA FŐHADNAGY

operett

rendező: SOMOGYI SZILÁRD

MAKSZIM GORKIJ

ÉJJELI MENEDÉKHELY

színmű

rendező: VICTOR IOAN FRUNZĂ

TERSÁNSZKY JÓZSI JENŐ

KAKUK MARCI

bohóság

rendező: PARÁSZKA MIKLÓS

A felnőtt repertoárra szóló bérlet ára négy előadásra: 50 lej, diákoknak és nyugdíjasoknak 30 lej. Bemutató előadásokra 65 lej, a mecénás bérlet 350 lej.
6–13 évesek számára mesebérletet kínálunk, mely három gyerekelőadásra érvényesítve 15 lej, négy előadásra 20 lejbe kerül.

Felnőtt repertoárunkat csak 14 éven felülieknek ajánljuk, 7 éven aluliak felnőtt előadásainkat nem látogathatják. Fenntartjuk a műsorváltoztatás jogát!

Bérletek augusztus 1. és október 1. között válthatók a színház jegypénztárában, munkanapokon 10–13 valamint 17–19 óra között. Tavalyi bérleteseink helyeit szeptember 20-ig fenntartjuk!

CSÍKI JÁTEKSZÍN – CSÍKSZEREDA ÖNKORMÁNYZATI SZÍNHÁZA

Temesvári sugárút 6. • tel.: 0266–314472, 0751–039026 • www.csikijatekszin.ro

tartalom

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei

Szűcs László: Felvétel,
indul!

AKTUÁLIS

8–9 Cseke Péter Tamás:
Helycserés jelöltállítás –
Kelemen Hunor az RMDSZ
államfőjelöltje
„Nem tartok ettől
a kihívástól” – Bíró Rozália
miniszterjelölt

INTERJÚ

10–12 Cseke Péter
Tamás: Kopott síneken,
veszteségesen – István
Zoltán szállításügyi
államtitkár

RIPORT

13–15 Parászka Boróka:
Szatmár 20 – egy eltűnt
város nyomában

INTERJÚ

16–17 Kustán Magyar
Attila: Nem diktálni,
beszélgetni jövünk Erdélybe
– Kiss László, a nemzeti
összetartozás parlamenti
bizottságának tagja

TÉKA

18 Parászka Boróka:
Sebezve gyógyít, gyógyítva
sebez – Balogh Attila Óvatos
emlékezés című kötetéről

RIPORT

19–21 Szilágyi Aladár:
Egy elpárolgó ország
hétköznapijai (4.) –
Kóborlások Vallóniában
és Flandriában

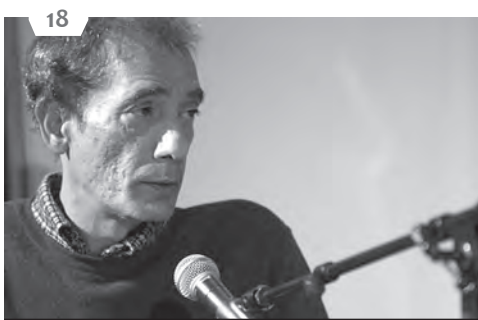
RIPORT

22–25 Tasnádi-Sáhy Péter:
A himzett aszfalt három titka
– Zsobok

MOZIMUSTRA

26 Kustán Magyar
Attila:
Régi filmek a diktatúrából

CÍMLAPFOTÓ: MTI

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 28. (532.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Az ország eddigi legjobb elnökének** tekintik a romániaiak Nicolae Ceaușescu kivégzett diktátort – derül ki az INSCOP felméréséből. A megkérdezettek egynegyede értékeli úgy, hogy a volt kommunista pártfőtitkár és elnök Románia eddigi legjobb államfője volt. A második helyen Ion Iliescu (19 százalék), a harmadikon Traian Băsescu (14), az utolsó helyen pedig Emil Constantinescu (10) áll. 24 százalék szerint a felsoroltak egyike sem méltó az államfői tisztségre.

■ **Kikerült a gépjárműadó megemlése** az adótörvénykönyvet módosító tervezetből, a nem lakás célú ingatlanok adójának jelentősen növelése azonban maradt. A pénzügyminisztérium honlapján korábban megjelent változat szerint két és félszeresére emelkedett volna a gépkocsiadó. Marad az az előírás, amely az épület értékének 0,1 százalékáról 2 százalékra emeli a nem lakás célú ingatlanok adóját. 2015-től az önkormányzatok igazítják háromévente az inflációhoz az ingatlanadót, és „a település jellemzőinek függvényében” 50 százalékkal is megemelhetik a szintjét.

■ **A román légi irányítás** felkészült arra, hogy tovább fog növekedni a forgalom az ország légterében: a malajziai utasszállító ukrainai szerencsétlensége óta a tervezettnél 25-30 százalékkal több repülőgép haladt át a román légterén. Több légitársaság, köztük a német Lufthansa és a francia Air France bejelentette, hogy gépeik elkerülik a Kelet-Ukrajna feletti légteret. A Tarom légitársaság moszkvai járatai az ukrán légteret elkerülő útvonalon, fél órával hosszabb menet-idővel közlekednek.

Mile Lajos váltja Magdó Jánost

Négyéves mandátuma felénél visszahívták Budapestre Magyarország kolozsvári főkonzulját. Magdó Jánost várhatóan Mile Lajos (fotó), a Lehet Más a Politika (LMP) volt országgyűlési képviselője váltja a tisztségben. A jelenlegi főkonzul augusztus végén, a Kolozsvári Magyar Napok után hagyja el állomáshelyét, és új megbízatást kap a Külgazdasági és Külügyminisztériumban. A Közép-Európával foglalkozó főosztályt vezeti majd a budapesti tárcánál. Az erdélyi származású Magdót 2012-ben nevezték ki kolozsvári főkonzulnak.

Schiffer András, a Lehet Más a Politika elnöke megerősítette, hogy volt párttársa lesz az új kolozsvári főkonzul. Mile Lajos 1958-ban Debrecenben született. Részt vett a Magyar Demokrata Fórum (MDF), a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) és a Fidesz megalapításában is, emellett alapító tagja az LMP-nek. Első képviselői mandátumát 1990-ben szerezte az MDF színeiben, később négy évig tagja volt a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlésnek. 2010-ben az LMP országos listájáról került az Országgyűlésbe, ahol a nemzeti összetartozás bizottságának autonómia-albizottságában tevékenykedett.

Nem példa nélküli, hogy egy külképviseleti posztot nem fideszes vagy KDNP-s politikus kap. Magyarország ljubljanai nagykövete jelenleg is Szent-Iványi István, aki 1990–2004 között az SZDSZ országgyűlési képviselője, 2004 és 2009 között EP-képviselője volt.

Egyesülő jobboldal

Készen áll a fúzióra a román jobboldal két legnagyobb pártja. Az új, közös tömörülés alapszabályzatát kidolgozó bizottság kompromisszumos javaslata szerint a novemberi választáson induló közös jelölt a PNL/PDL nevű szövetség nevében kéri majd a szavazók bizalmát, s 2015. január elsejétől a közös párt is ezen a néven folytatná tevékenységét.

A teljes egybeolvadást csak a 2016-os parlamenti választások utánra tervezik: addig a PNL/PDL-nek két társelnöke paritásos vezetősége lesz. A két párt július 26-án külön-külön, majd együtt rendez kongresszust, hogy meghozzák az egyesülésükről szóló politikai határozatokat. Attól tartanak, hogy a pártbejegyzés jogi procedúrájára már nem lesz idő a novemberi elnökválasztásig: ezért az idén még választási szövetséggként működnek együtt.

Klaus Iohannis, a PNL elnöke bejelentette:

a liberálisok hamarosan eldöntik, kit javasolnak közös államfőjelöltnek. A jelöltségre a tisztségeiről lemondott Crin Antonescu volt pártelnök is pályázik, de Iohannissnál lényegesen kisebb esélye lenne a választás második fordulójában Victor Pontával szemben.

A PDL már tavaly megválasztotta a maga államfőjelöltjét Cătălin Predoiu volt igazságügyi miniszter személyében, de neki Antonescunál is rosszabb eredményt jósolnak a felmérések. A jobboldali összefogás közös jelöltjének megnevezését augusztus elejére ígéri a PNL és a PDL.

Jelenlévők és hiányzók a 25. Tusványoson

Egyetlen ismertebb román politikus és az RMDSZ elnöke sem megy a Tusványosra, hosszú szünet után azonban ismét meghívót kapott Szász Jenő a 25. Bálványosi Nyári Szabadegyetemre. Szász a táborban a nemzetstratégiáról és a nemzetpolitikáról tart előadást. A maszol.ro úgy tudja: az MPP volt elnöke korábban azért nem jutott évekig szóhoz a rendezvényen, mert kegyvesztetté vált a Fidesz nemzetpolitikáját meghatározó politikusok körében. Utóbbiak – elsősorban Németh Zsolt Tusványos-alapító – Tőkés Lászlót és az EMNP-t preferálták Szásszal szemben, különösen miután az MPP és az EMNP viszonya elmérgesedett.

Szász Jenő meghívása Németh Zsolt félreállításával és Kövér László tiszteletbeli MPP-elnök megerősödésével állhat összefüggésben. A volt külügyi államtitkárnak már semmilyen szerep nem jutott az új Orbán-kormányban, volt irodavezetőjének, Répás Zsuzsannának sem

hosszabbították meg a helyettes államtitkári mandátumát.

A negyedszázada magyar-magyar és magyar-román vitafórumként induló találkozón egyetlen ismert román politikus sem vesz részt, csak a háromszéki liberálisok vezetője, Mădălin Guriuanu szerepel az Autonómia – románoknak és magyaroknak című panelbeszélgetésen. Traian Băsescu legutoljára felfüggesztésének évében, 2011-ben volt jelen a táborban (archív képközlő Szásszal).

A táborba meghívtak több RMDSZ-es politikust: Székely István főtítkárhelyettest, Markó Attila képviselőt, Borboly Csaba és Tamás Sándor tanácselnököket, Sógor Csaba EP-képviselőt és György Attila pénzügyi államtitkárt. Bíró Zsolt MPP elnök a program szerint Toró T. Tibor EMNP-elnökkel vitázik. Kelemen Hunort is várták az Olt partjára, ám a szövetségi elnök elhárította a meghívást. A tábor zárónapján Orbán Viktor Történetekből történelem! címmel tart beszédet. Felszólal Tőkés László fideszes EP-képviselő is.

Felsült Ponta az elnöki hivatalban

Megbánta Victor Ponta, hogy elment az elnöki hivatalba konzultálni az államfővel a társadalombiztosítási járulék csökkentéséről szóló törvényről. A találkozót Traian Băsescu kezdeményezte,

mert nem akarja kihirdetni a jogszabályt.

Az Irina Petrescu pénzügyminiszter társaságában az elnöki hivatal felkereső miniszterelnök a hatszemközti tárgyalásról készült videofelvétel tanúsága szerint felkészületlen volt, s kollégája sem tudta adatokkal alátámasztani, mivel ellentételeznék a járuléksökkenés miatt a költségvetést érő veszteséget. Ponta később közölte, ha az államfő visszaküldi a parlamentnek a törvényt, újból megszavazzák, és legkésőbb január elsejétől akkor is életbe lép, ha Băsescu megtámadná a jogszabályt az alkotmánybíróságon.

Az államfő kijelentette: azért tette közzé az elnöki hivatalban tartott találkozóról készült felvételeket, mert nem tűrhette tovább Victor Ponta hazugságait. A miniszterelnök ugyanis a tárgyalások után arról számolt be a sajtónak, hogy az államfő sértegette őt és Petrescu pénzügyminisztert.

A felvételek tanúsága szerint az államfő alaposan kikérdezte és zavarba hozta a kormányfőt és a pénzügyminisztert. Voltak a találkozónak a két kormánytagra nézve egészen kínos pillanatai is. Például Ponta tágra nyílt szemmel meredt az államfőre, amikor Băsescu az MTO – medium term objective, középtávú célkitűzés – szakkifejezést használta, és akkor is zavarban volt, amikor az államfő

adatokat kért a hiány fedezését szolgáló tervekről. Utóbb a zavarát azzal magyarázta, hogy az államfő silány angol tudása vezette őt félre. Petrescu néha segélykérően nézett a főnökére, aki úgy tett, mintha nem venné észre.

Vádat emeltek Băsescu öccse ellen

Befolyással való üzérkedés gyanújával vádat emelt a korrupcióellenes ügyészség (DNA) Mircea Băsescu (fotó), Traian Băsescu államfő testvére ellen. Az államelnök öccsét június 20-án helyezték előzetes letartóztatásba. A DNA szerint egy bűnszövetkezet vezetőjének, Sandu Anghelnek a családjától fogadott el negyedmillió euró kenőpénzt, hogy közbenjárjon a bíróságon az akkor előzetes letartóztatásban lévő Anghel szabadon engedéséért, vagy enyhébb büntetés kieszközléséért. Anghelt májusban ítélték el gyilkossági kísérletért kilenc év szabadságvesztésre. A vádhatóság szerint a család tavaly visszakövetelte, és részben visszakapta a csúszópénzt Mircea Băsescutól, miután Anghelt első fokon elítélték. Az elnök öccsének kapcsolata az Anghel családdal nem új keletű: 2010-ben Mircea Băsescu keresztelte

meg a Bercea Mondial „művésznéven” ismert alvilági figura unokáját. Traian Băsescu és felesége is találkozott már az Anghel családdal, amikor 2009-ben részt vettek egy roma-fesztiválon.

Sandu Anghel ellen száz olyan feljelentést tettek az évek során különböző sértettek, amelyeket vádemelés nélkül zártak le az ügyészek. A bírák és ügyészek szakmai szervezete vizsgálatot rendelt el azok ellen az ügyészek ellen, akik Anghel priuszát évekig tisztán tartották.

A parlament júniusban lemondásra szólította fel Băsescut az államelnöki hivatal tekintélyének helyreállítása érdekében, de az elnök ezt megtagadta, igaz, elhatárolódott testvére ügyétől, amelyre elmondása szerint a titkosszolgálatok sem figyelmeztették. Később kifejtette: legszívesebben valóban lemondott volna, de azért nem tette, mert akkor semmi esélye nem maradt volna a jobboldalnak, hogy legyőzze Victor Pontát a novemberi választáson.

Tóbiás József az MSZP új elnöke

Tisztújító kongresszust tartott múlt szombaton a budapesti Syma-csarnokban a Magyar Szocialista Párt.

röviden

■ Victor Ponta legyőzné

Klaus Iohannis az államelnök-választás második fordulójában. A biztos szavazók körében a kormányfő a szavazatok 52,8 százalékát, a liberális pártelnök 47,2 százalékát szerezne meg. Az összes megkérdezett körében Ponta 54,8, Iohannis 45,2 százalékot érne el. Ha Ponta ellenfele Mihai Răzvan Ungureanu lenne a második fordulóban, a kormányfőre 58,3 százalék, a volt miniszterelnökre 41,7 százalék szavazna. A megkérdezettek kétharmada azt szeretné, ha Klaus Iohannis lenne a jobboldal közös jelöltje, egyharmad Crin Antonescut preferálná. A választók 48,6 százaléka állítja, hogy biztosan elmegy szavazni november 2-án.

■ Izrael megkezdte a száraz-

földi hadműveletet, miután a Hamász elutasította a tűzszüneti tárgyalásokat és folytatta a rakétatámadásokat. Jeruzsálem állítása szerint a fő cél az alagutak felszámolása, hogy ne tudjanak terroristák beszivárogni Izraelbe. A két hete folyó harcokban már több mint 260 palesztin és több izraeli életét vesztette. A gázai civilek halála miatt Egyiptom keményen bírálta a Hamászt.

■ A Demokrata Liberális

Párt (PDL) első alelnöke lesz Mihai Răzvan Ungureanu, a Polgári Erő (FC) elnöke a PDL és az FC fúziója után. Ezt a PDL elnöke, Vasile Blaga jelentette be, miután tárgyalta a volt miniszterelnökkel. Közölte: megszületett a döntés Ungureanu pártjának a PDL-be történő beolvadásáról. Az FC a beolvadás után több vezetői tisztséget is kap, az első alelnöki mellett két alelnöki és egy titkári posztot is.

▷ Elnökhelyettes lett Gőgös

Zoltán agrárpolitikus, akit a küldöttek 94 százaléka támogatott. Botka Lászlót, Szeged polgármesterét 93 százalékos eredménnyel választották újra az országos választmány élére. A kongresszusi küldöttek 92 százaléka támogatta Tóbiás József pártelnöki jelölését. A választás előtt Botka azt mondta: "Felelős pártvezetés ma egy dolgot tehet: gondolkodik a jövőről. Egyetlen párt van, az MSZP, amely képes lehet a Fidesszel szemben többséget jelentő új szavazatokat szerezni. Továbbra is van egy közös álmunk: egy Orbán utáni, egyenlőbb, igazabb és szabadabb Magyarországról." Tóbiás József (fotó) megválasztása előtt azt mondta: "Az értékeink régiak, de igazak. Baloldaliként nem hihetünk másban, mint az egyenlőségben. A baloldalon és Magyarországon egyaránt sok munkával tudunk segíteni. A nagyobb szabadság és a nagyobb szociális biztonság egymástól nem elválasztható fogalmak. Mindkettő csak több demokráciával érhető el".

A kongresszuson jelen volt Mesterházy Attila korábbi pártelnök is, aki támogatásáról biztosította a szocialisták új vezetőjét.

Elnapolt brüsszeli vezetőválasztás

Az Európai Unió állam- illetve kormányfőit tömörítő Európai Tanácsnak nem sikerült konszenzusos megoldást találnia az Európai Unió fennmaradó csúcspozícióinak betöltésére, ezért a testület augusztus 30-án ismét rendkívüli találkozót tart Brüsszelben.

Herman Van Rompuy, az Európai Tanács elnöke közölte: nem egyeztettek konkrét jelöltekről, elsősorban ő számolt be az Európai Tanács tagjainak az elmúlt hetekben folytatott egyeztetésekről. Kiemelte, nem egy vagy két személyről kell megállapodni, hanem „globális megegyezésre” kellene jutni, jelenleg pedig még nem tartanak ott, hogy ez lehetséges volna, ezért a döntést elnapolták.

Az állam-, illetve kormányfők célja, hogy Jean-Claude Juncker európai bizottsági elnökké való megválasztását követően megegyezzenek, ki legyen Catherine Ashton kül- és biztonságpolitikai főképviselő, valamint decembertől Herman Van Rompuy utóda. A külügyi főképviselő posztjára a szociáldemokrata állam-, illetve kormányfők abban látszottak megegyezni, hogy Federica Mogherini olasz külügyminiszter jelölését támogatják, ám ő egyes keleti tagállamok szerint túl barátságos Moszkvával.

A kinevezések az alapján dőlnek majd el, hogy a jelöltek milyen párthoz tartoznak, melyik tagállamból érkeznek, valamint milyen neműek. Brüsszeli források szerint addig szinte lehetetlen előrelépni, míg a külügyi főképviselőt, aki egyben az Európai Bizottság egyik alelnöke is, ki nem választják.

Helyén hagynák a román biztost

Dacian Cioloș javasolják román részről európai biztost, és továbbra is a mezőgazdasági tárcára tartanak igényt. Traian Băsescu államelnök kijelentette, ő maga utazik Brüsszelbe, hogy az ügyben tárgyaljon Jean Claude Juncker európai bizottsági elnökkel.

Korábban Victor Ponta miniszterelnök is jelezte, fenntartja magának a jogot, hogy a kormány nevében ő jelölje ki Románia képviselőjét. A kabinetnek azonban meg kellett volna neveznie a kiválasztott személyt, hogy meghallgassák a szakbizottságokban. Erre azonban nem került sor. Az államfő szerint „ha Pontára várnék, nyugodtan kimehetnék Brüsszelben a teraszra cigarettázni, mert nem lenne, kit javasoljak. Nem várhatok egy olyan ember után, aki nem tartja be a játékszabályokat.” Băsescu hozzátette: időközben felhívta a kormányfőt, és tudatta vele a döntését, Ponta pedig a telefonbeszélgetés során végül beleegyezett Cioloș jelölésébe.

Budapestet érdekli Konstanca

Magyarország és Románia gazdasági kapcsolatai kiegyensúlyozottak, az elmúlt időszakban dinamikus fejlődtek, a cégek érdeklődnek a befektetési lehetőségek iránt – mondta Varga Mihály magyar nemzetgazdasági miniszter, Constantin Nită román gazdasági miniszterrel folytatott tárgyalása után. Hozzátette, a magyar fél felvetette, hogy a privatizációs döntést követően Magyarország tulajdonosként is megjelenhessen a konstancai kikötőben (ez Románia és egyben a Fekete-tenger legnagyobb kikötője, Európában pedig a negyedik legnagyobb).

A két ország közötti közel hétmilliárd eurós éves kereskedelmi forgalom is mutatja, hogy a kapcsolat jó és stabil. Ez azon alapul, hogy két szomszédos államról van szó, amelyeknek a történelmi és kulturális kapcsolatai szorosak, területükön egyaránt jelentős kisebbség él, és mindketten uniós tagállamok – tette hozzá Varga Mihály.

Constantin Nită hangsúlyozta: Románia nyitottsággal közeledik Magyarországhoz felé, nyitott minden olyan kezdeményezésre, amely a jó kapcsolatokat erősíti. „Négyéves szünet után remélhetőleg új kezdetnek vagyunk a tanúi” – mondta a gazdasági tárca vezetője.

Maláj gép tragédiája az ukrán légtérben

Lezuhant a Malaysian Airlines egyik repülőgépe Ukrajnában, a Donyeck melletti, szakadárak által ellenőrzött területen, 60 kilométerre az orosz határtól. A katasztrófában életét veszítette 280 utas és a 15 fős legénység. A Malaysian Airlines Boeing 777-ese Amszterdamból tartott Kuala Lumpurba. Utasai közül sokan egy AIDS-konferenciára tartottak Ausztráliába. A katasztrófaának román áldozatai is vannak: a román-kanadai állampolgárságú Andrei Anghel, és barátnője, a német állampolgárságú Olga Ioppa kolozsvári orvostanhallgatók is a konferenciára utaztak.

Az Egyesült Államok alelnöke, Joe Biden úgy

fogalmazott, a szerencsétlenség „nem baleset volt”, és hozzátette, a gépet „leszedték az égről”. Biden telefonon beszélt Petro Porosenko ukrán elnökkel, megegyeztek abban, hogy az Egyesült Államok szakértőket küld Ukrajnába, hogy segítsék a történetek felderítését. Barack Obama telefonbeszélgetést folytatott Mark Rutte holland kormányfővel, akinek felajánlotta az Egyesült Államok azonnali és korlátlan segítségét a történetek kivizsgálására. Az áldozatok közül több mint 150 holland.

Független nemzetközi vizsgálatot sürget az ENSZ-főtitkára. Ban Ki Mun közölte, a világszervezet égisze alatt működő Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet szoros figyelemmel kíséri a történeteket.

Samantha Power amerikai ENSZ-nagykövet az ENSZ BT ülésén azt mondta: „a repülőgépét föld-levegő rakétával lőhették le, amelyet minden valószínűség szerint egy kelet-ukrajnai, a szakadárak által ellenőrzött területről indítottak”. Az SA-11 föld-levegő rakétarendszer technikai összetettsége miatt nem zárhatják ki, hogy működtetésében műszaki segítséget nyújtottak az oroszok. Power emlékeztetett: a szeparatisták korábban maguk dicsekedtek ilyen harci eszközök megszerzésével. Az oroszbarát lázadók tagadták, hogy közülük lenne a tragédiához. Az ukrán biztonsági szolgálat viszont közzétett a YouTube-on egy telefonbeszélgetést, amelyen egy szakadár azzal dicsekszik, emberei eltaláltak egy utasszállítót Kelet-Ukrajna fölött.

Moszkva Kijevet hibáztatja a történetekért. Az orosz védelmi tárca azt állította, hogy aktív volt több ukrán légvédelmi rendszer is a maláj utasszállító katasztrófája idején a kelet-ukrajnai térségben.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Felvétel indul!

Nem volt vörös szőnyeg, díszbemutató villogó vakukkal, mégis napok óta egy szerény kiállítású filmről beszél egész Románia. Hogy mégsem Mozimustra rovatunkban méltatjuk az alkotást, az a három főszereplőnek köszönhető. A vásznon, pontosabban a képernyőn felbukkan Traian Băsescu (egy személyben az alkotás producere és promótore), Victor Ponta táncos komikus a balek szerepében, valamint Ioana Petrescu naiva, civilben pénzügyminiszter. A Cotroceni-palota tágas, teniszpályányi terében, a szokásos kis asztalkánál a három szereplő azon vitázott, csökkenthető-e öt százalékkal a munkaadók által fizetett társadalombiztosítási járulék. Az elnök szerint nincs meg a büdzsében az ellentételezése, vendégei szerint: ööö, izé, hm, hááát...

Rendes körülmények közt a kutyát nem érdekelné egy ilyen felvétel, nem is szokványos, hogy e megbeszélések rögzített kép- és hanganyagát publikussá teszik. Egyáltalán mindenki tudatában volt annak, hogy forgatnak, tessék figyelni, viselkedni? Băsescu azzal indokolta a felvétel bemutatását, hogy a tárgyalást követően a kormányfő újságírók előtt elpanaszolta, az elnök sértegette őket, udvariatlanul bánt velük.

Két mandátuma tíz esztendeje alatt a köztársaság elnöke számos alkalommal viselkedett faragatlanul, otrombasággal a diszkriminációellenes hatóságnak is munkát adott. Most csupán pikírt volt, hangyányit fölényes, de alaposan felkészült, mindvégig ura a helyzetnek. Hiába, ő ült a rendezői székben.

Viszont az államfői álmokat szövögető Ponta köznevetség tárgya lett. Nem kell tébédjárulék-specialistának lenni ahhoz, hogy észleljük: a megbeszélésre felkészületlenül érkezett, s hiába vitte magával a pénzügyi tárca vezetőjét, érvek, számok, tények helyett csak hebegésre-habogásra futotta.

Nem tudom, hány potenciális választóhoz jutott el a televíziók közvetítésével a süketek fura párbeszéde, de még a szocdem szimpatizánsok sem gondolhatnak másra, mint hogy ez az ember alkalmatlan arra, hogy első számú közjogi méltósággá válasszák. A megosztott, gyengélkedő jobboldal kapva kaphat az alkalmon, de mire mennek Ponta botlásával, ha nem tudnak egy népszerű, erős, hiteles jelöltet kiállítani. Pedig ha sikerülne tudatosítaniuk a közvéleménnyel, hogy a baloldali embere nem képes vezetni az országot, akkor szlovákiai mintára a végén úgy is vereséget szenvedhet a kormányfő, hogy az első fordulóban ő végez az élen.

Ebbe a küzdelembe lép be a kormánytisztviségeitől napokon belül megváló Kelemen Hunor, az RMDSZ elnöke. Egy durva hangvételű, sárdobálós, sportszerűtlen küzdelemben kell üzeneteket eljuttatnia az erdélyi, partiumi magyar választók mellett a többségi társadalomhoz. Nem lesz könnyű a kampányzsivajban átlépni a románság ingerküszöbét, de érdemes kísérletet tenni arra, hogy jól kommunikálva, lényegi kérdéseket fogalmazzon meg. Mert ilyesmire a nagy küzdőknek nem lesz idejük, alkalmuk. Döntögethet tabukat, feltehet kényes kérdéseket, szembeállíthat az országot valós kihívásaival. Ki kell találnia a maga szerepét.

Helycserés jelöltállítás

Kelemen Hunor elvállalta az államfő-jelöltséget a novemberi választáson, Bíró Rozália pedig igent mondott arra, hogy a szövetségi elnök helyébe lépjen a kulturális miniszteri és a kormányfőhelyettesi tisztségben. Egyik politikusnak sem lesz könnyű dolga. CSEKE PÉTER TAMÁS írása.

Öt éven belül másodszor indítja Kelemen Hunort az államfőválasztáson az RMDSZ. A szövetségi elnök 2009-ben még ügyvezető elnökként pályázta meg a tisztséget. A politikus a Szövetségi Állandó Tanács kérte fel arra, hogy vállalja el a feladatot. Csupán azt követően mondott igent, miután bejelentette: augusztus elseji hatállyal lemond kulturális miniszteri és kormányfőhelyettesi tisztségéről.

Eddigi jelöltek: Frunda, Markó, Kelemen Az RMDSZ 1996 óta min-

den elnökválasztáson saját jelöltet indított. Ezt mindannyiszor azzal indokolták, hogy a jelöltállítás alkalmat ad bevinni a magyar közösség problémáit a román köztudatba. Kelemen erről egy interjúban úgy fogalmazott: hiteles képet szeretne adni arról, hogy az RMDSZ-nek van víziója nemcsak a magyarokkal kapcsolatos kérdésekről, hanem Románia jövőjéről is. „Jó alkalom ez arra, hogy érvekkel, társadalmi kontextusba helyezve bemutatassuk az elképzeléseinket” – magyarázta.

Ez a törekvése az előző években az RMDSZ-nek többé-kevésbé sikerrel járt. A jelöltjei azonban az utóbbi három megmérettetésen rendre kisebb arányú eredményt értek el a romániai magyarság számarányánál (lásd infografikánkat). Igaz, az idő elteltével rohamosan csökkent a részvétel az elnökválasztásokon, emellett a magyar

közösség számára a magyar jelölt indításának alig volt tétje. Inkább annak volt, hogy kire adják szavazatukat a második fordulóban a magyar szavazók, ami rendszerint dilemma elé állította az RMDSZ-t. Kelemen Hunor számára a személyes tétet azt jelenthette, hogy az öt évvel ezelőtti eredmény-nél jobb szavazati arányt érjen el.

Az 1990-es választáson az RMDSZ nem indított jelöltet. Közölte, nem kívánja elkötelezni tagságát egyik román induló mellett sem, és arra kérte választóit, szavazzanak a visszarendezés ellen. Nem állítanak jelöltet 1992-ben sem, hanem a Demokratikus Konvenció jelöltjét, Emil Constantinescut támogatták.

Az RMDSZ 1996-ban Frunda György szenátort indítja az államelnök-választáson. A politikus 761 007 szavazatot (6,02 százalékot) kap az első fordulóban. A második

„Nem tartok ettől a kihívástól”

A sajtó firtatni kezdte BÍRÓ ROZÁLIA vagyonát, állítólagos összeférhetetlenségi ügyét, és sokan kifogásolták, hogy miniszter elődeitől eltérően nincs sok köze a kultúrához. Minderről Cseke Péter Tamás kérdezte a kulturális miniszteri és a kormányfőhelyettesi tisztség várományosát.

Mennyire okozott dilemmát a döntés, amikor az RMDSZ elnöke felkérte, hogy vállalja el a kormányfőhelyettesi és a kulturális miniszteri tisztséget?

Komoly dilemmát jelentett. Részben azért, mert úgy gondoltam: az én másfél éves országos politikai tapasztalatom nem biztos, hogy elég e két tisztség betöltésére, elsősorban a miniszterelnök-helyettesi poszt-nak a megfelelő ellátására. Emellett nem tudom, egy férfi politikus miként dolgozza fel, hogy a családjától külön kell élnie hét napból hat és felet. Egy női politikus ezt nehezebben kezeli, különösen ha két, aránylag kicsi gyermeke van. Ezért a döntés meghozatala előtt konzultáltam a családommal is.

Mit gondol arról, hogy Románia első női miniszterelnök-helyettese lesz?

Szeretem a kihívásokat. Szeretek döntéseket hozni, és ezeknek vállalom is a következményeit. Nem tartok ettől a kihívástól. Türelmetlenül várom, hogy ne-

kifoghassak dolgozni az új tisztségeimben. Jövő héten már leülök egyeztetni a Bihar megyei kulturális szaktekintélyekkel, mert tudni szeretném, milyen gondokkal küzdenek.

Alig jelentették be a jelölését, máris támadták a sajtóban. Például azzal, hogy elődeitől eltérően nincs sok köze a kultúrához. Mi erre a válasza?

Inkább egy jó menedzserre van szükség a minisztérium élén, aki a szűk anyagi lehetőségek között hatékonyan tudja a tárca tevékenységét irányítani, mint kulturális szaktekintélyre, íróra, költőre, színészre, képzőművészre. Azért is jó menedzser kell erre a tisztségre, mert a szaktekintélyeket egy asztalhoz kell ültetni és arra ösztönözni, hogy számukra elfogadható megoldások szülessenek, a megoldás gyakorlatba ültetése pedig a menedzser-miniszter feladata.

Téma volt a médiában a vagyona is. Az egyik leggazdagabb romániai magyar politikusként emlegetik. Mit tud felhozni a „mentségére”?

Ha valakinek a vagyonáról beszélünk, előbb meg kell nézni a múltját. Saját vállalkozásaim voltak 1990 májusától 2000-ig. Amikor elkezdtem politikai karrieremet, lemondtam a cégeim vezetéséről. Jelentős vállalkozásaim voltak: 1997-ben például komoly összegért adtam el azt a

„Egyetlen ingatlanunkat vagy vagyontárgyunkat sem vettük az államtól vagy adtuk el az államnak, állami cégnek”

AZ RMDSZ-JELÖLTEK EREDMÉNYEI 1996-2009

Négy államfőválasztás RMDSZ-es jelöltjének eredményei

forduló előtt az RMDSZ arra kéri választóit, szavazzanak a demokratikus ellenzék közös jelöltjére, Emil Constantinescura. Négy évvel később, 2000-ben ismét Frunda György a szövetség államfőjelöltje. A szenátor 696 989 szavazatot (6,22 százalék) szerez az első fordulóban. A második fordulóba a szociáldemokrata jelölt, Ion Iliescu és a szélsőséges Nagy-Románia Párt elnöke, Corneliu Vadim Tudor

került. Az RMDSZ arra kérte választóit, rossz érzéseiket félretéve szavazzanak Iliescura.

2004-ben már Markó Béla indul az államfőválasztáson. A szövetségi elnök az első fordulóban 533 446 (5,10 százalék) szavazatot szerez. A második fordulóban az RMDSZ Adrian Năstase szociáldemokrata kormányfőt támogatja Traian Băsescu ellenében. A következő államfőválasztást az alkotmánymódosítás miatt már nem négy év múltán, hanem 2009-ben tartják. Ekkor az RMDSZ Kelemen Hunor ügyvezető elnököt jelöli államfőnek. A jelenlegi szövetségi elnök 372 764 szavazatot (3,83 százalék) szerzett az első fordulóban. A második fordulóban az RMDSZ Mircea Geoană támogatja Băsescu ellenében. A magyar választók sem 2004-ben, sem 2009-ben nem hallgattak a szövetség felhívására, többségük a jelenlegi államfőre adta szavazatát.

Kik lesznek Kelemen ellenfelei?

Băsescu ugyan idén már nem indul

a választáson, de a második forduló RMDSZ-dilemma maradt. Kelemen Hunor a jelöltségét bejelentő sajtótájékoztatón nem válaszolt arra a kérdésre, hogy kit támogatnának a második fordulóban. Igaz, a válasz korai is lenne, hiszen még nem körvonalazódott a román elnökjelöltek mezőnye. Az már biztos, hogy Victor Ponta miniszterelnök lesz Kelemen Hunor egyik ellenfele az első fordulóban, a jobboldal azonban még nem jelentette be közös jelöltjét. Ez utóbbi lehet majd Klaus Iohannis, a Nemzeti Liberális Párt (PNL) elnöke, vagy korábbi vezetője, Crin Antonescu, de akár a Demokrata Liberális Párt (PDL) valamelyik politikusa is. Közéjük lehet számítani Mihai Răzvan Ungureanut is, akinek pártja, a Polgári Erő beolvadt a PDL-be. Közben a PNL és a PDL is fúzióra készül. A két párt július 26-án külön-külön, majd együtt rendez kongresszust, hogy meg hozzák az egyesülésükről szóló politikai határozatokat. A közös jelölt személyéről augusztus elején döntenek.

kábeltévét, amelynek 45 ezer előfizetője volt. Ugyanakkor a férjemnek is vállalkozásai vannak, és ha megnézik a vagyonyilatkozatomat, egy dolog visszaköszik is világosan látszik: egyetlen ingatlanunkat vagy vagyontárgyunkat sem vettük az államtól vagy adtuk el az államnak, állami cégnek, tehát ilyen jellegű összefonódás nincs a múltamban. Egyébként úgy gondolom: aki be tudja bizonyítani azt, hogy családja költségvetésével hatékonyan tud gazdálkodni, annak nagyobb esélye van arra, hogy a közpénzekkel is felelősen és sikeresen gazdálkodjon.

Az Országos Feddhetetlenségi Ügynökség vizsgálódott amiatt, hogy 2006-ban, Nagyvárád alpolgármestereként és a Partium Alapítvány alapító tagjaként engedélyezte egy váradi épület bérletét az alapítvány számára. Mit tud mondani erről az ügyről?

A Partium Alapítvány a partiumi magyar kultúra népszerűsítésére, támogatására jött létre. Az alapítvány egy versenytárgyaláson elnyerte a Nagyvárádon Léda-házként emlegetett ingatlan bérleti jogát. Ebben lakott Ady Endre Lédája, és az alapítvány azzal a céllal vette volna bérbe, hogy emlékházat hozzon létre. Én az önkormányzat nevében, polgármesteri felhatalmazással a városháza nevében aláírtam a bérleti szerződést. Ezt végül a Partium Alapít-

vány nem írta alá és nem is vette végül át az épületet, mert olyan állapotban volt, hogy életveszélyes volt a használata. Az ANI három vádat is megfogalmazott: az egyik volt az érdek-összeférhetetlenség, a másik a károkozás, mert az alapítvány végül nem vette át az épületet. A harmadik szerint nem lett volna jogom önkormányzati vezetőként bérbe adni állami tulajdonban lévő ingatlant. Ezt a két utóbbi vádat idén márciusban ejtették, mert egyik sem állt meg a lábán. A legfelsőbb bíróság július 8-án az érdek-összeférhetetlenségi vádat is alaptalannak mondta ki, mert amikor a szerződést aláírtam 2006-ban, a Btk. ezt nem minősítette bűncselekménnyek.

A román sajtó szerint belesétált az egyik kereskedelmi rádió műsorvezetőjének csapdájába, és a román biped szó értelmét nem ismerve azt nyilatkozta, hogy Nagyvárádon nincsenek kétlábú gyerekek. Ennek kapcsán megkérdőjelezi a román nyelvtudását. Tudna erre reagálni?

A műsorvezető a kétlábú (biped) elnevezést használta a kéregető gyerekekre, és én az interjúban rátértem arra, hogy nem nevezném kétlábúaknak a kéregetőket. Ez a rész a műsorban már nem hangzott el, ám a telefonos interjú nincs felvéve, úgyhogy ezt nem tudom bizonyítani. A román nyelvtudásomról pedig annyit mondom: a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem közgazdasági szakát végeztem román nyelven, kilencesnél nagyobb médiával.

István Zoltán szállításügyi államtitkár

Kopott síneken, veszteségesen

A vasúthálózat minősége szempontjából Románia a legutolsó Európában. Ezen az állapoton javítani csak a vasútvonalak 30 százalékának felszámolásával lehet. CSEKE PÉTER TAMÁS a szállításügyi minisztérium vasúttért felelős államtitkárát, az RMDSZ által jelölt ISTVÁN ZOLTÁNT kérdezte a CFR helyzetéről.

Májusban jelent meg az a hír, hogy a román vasúttársaság (CFR) felszámolni készül 8500 kilométer vasútvonalat, a hálózat 40 százalékát. Mi az igaz ebből?

A hír alapján igaz, csak pontatlanok az adatok. A romániai vasútvonalak hossza jelenleg 14 ezer kilométer, ebből 3700-4000 kilométert számolnak fel. Ám a felszámolás kizárólag az országos jelentőségű hálózathoz kiágazó, úgynevezett szárnyvonalakat érinti. Szárnyvonalból rengeteg van az országban. Kovászna megyét például egyetlen fővonal szeli át Brassótól Sepsiszentgyörgy érintésével Csíkszereda irányában, ezt a felszámolás nem érinti. Viszont a másik szakaszt, amely Szentgyörgyről indul és Kézdivásárhely érintésével eljut Bereckig, igen. Ezt a vasútvonalat egyébként még 1892-ben építették ki.

Ezeket a vasútvonalakat már nem lehet megmenteni?

Volna még egy opció, a bérbeadásuk magántársaságoknak. Ha a magáncégek számára nyereséges ezeknek a vonalaknak a működtetése, akkor megmenekülhetnek. Így például akár a már említett Sepsiszentgyörgy-Bereck szakasz is megmenekülhet, ha beindul a Schweighofer faüzeme Rétyen. Az osztrák cégnek valamilyen formában el kell szállítania az árut, és ezt a legolcsóbban vasúttal tudja megoldani, így érdekelt lesz a vonal megtartásában.

A felszámolandó szárnyvonalakat jelenleg nem használja már senki?

István Zoltán
államtitkár

Nagy részén már rég nem közlekednek vonatok, de vannak olyan szakaszok is, ahol egyszerűen ellop-ták a síneket. Én tudok olyan vasútvonalról, amely szerepel a szállításügyi minisztérium térképén, ám a gyakorlatban már nincs. Elhordták ócskavasnak a vágányokat.

Valójában miért kell ezeket a szárnyvonalakat felszámolni?

A vasúti hálózat siralmas állapotban van Romániában. Vágányhálózatának 65, a felsővezetékek 85, az üzemi berendezések 80 százalékának haladéktalan cseréjére van szükség. A felszámolás célja a vasúti hálózat korszerűsítése. A jelenlegi összegnél 5-600 millió euróval több pénzt kellene évente fordítani a vasúthálózat karbantartására, hogy biztonságos legyen, ugyanis a vasúthálózat minősége szempontjából Románia a legeslegutolsó Európában. Ezt a pénzt előteremteni csak külső forrásokból, uniós alapokból lehet. Brüsszel pedig azt mondja: a 2014-2020-as költségvetési ciklusban Romániának lehetősége lesz ennyi és ennyi milliárd eurót lehívni vasúti hálózatának korszerűsítésére, bizonyos feltételekkel. Az egyik, hogy megszabadul a veszteséges vállalatoktól, például a CFR teherszállító részlegétől, a másik, hogy az üzemen kívüli vonalakat felszámolja. Tehát nincs más választás: ha biztonságos vasúthálózatot akarunk, ezeket a vonalakat meg kell szüntetni.

De miért jutott ilyen állapotba a román vasúthálózat?

Rengeteg a lopás. Borzalmas. Nem tudom, van-e még olyan ország, ahol ilyen mértékben érintené a lopás a vasúti vágányokat és a sínek mentén elhelyezett, színesfémeket is tartalmazó huzalokat, berendezéseket.

De hát ez a rendszerváltás óta így van. Huszonöt év alatt miért nem lehetett ezt a jelenséget megfékezni?

Nem tudom megmondani, nem vagyok rendőr. Minden egyes kábel mellé nem állíthatunk embert. Nyilvánvaló a büntetéseket kellene olyan szintre növelni, hogy ezek elrettentőek legyenek. Emellett a fémbegyűjtő cégeknek is a sarkára kellene lépni. Amíg továbbra is fizetnek a lopott fémért, nem lehet a jelenséget visszaszorítani.

Mekkora most a CFR utasszállító részlegének az éves vesztesége?

Azt tudom, hogy ha most az augusztusi költségvetés-kiigazításkor picit megnövelnék a román vasút szubvencióját, akkor az idén már akár nyereségesse válhat a vállalat.

De szubvencionált vállalat esetében hogyan lehet egyáltalán nyereségről beszélni?

Azért nyereséges, mert az szubvenció mértéke úgy van belőve, hogy a társaság nyereségesen tudjon kijönni.

Más európai országokban is veszteséges az állami vasút?

A vasúti személyszállítás sehol Európában nem nyereséges. Mindenütt az állam támogatja ezt a szolgáltatást. A támogatás mértéke persze országonként eltér. Romániában 4,2 euró a szubvenció vonatjárat/kilométerenként, Franciaországban ennek a négyszerese, 17 euró. Azért

Tudok olyan vasútvonalról, amely szerepel a szállításügyi minisztérium térképén, ám a gyakorlatban már elhordták ócskavasnak a vágányokat

szorul mindenütt a vasút támogatására, mert az állam köteles biztosítani a közszállítást olyan vonalakon is, ahol az alacsony utaslétszám miatt a járatokat csak veszteséggel lehet működtetni.

Visszatérő probléma Romániában a vasúti személyszállítás minősége. Én évekig szinte havonta utaztam vonaton Kolozsvár és Bukarest között. Eleinte nyolc órát tartott az út, később majdnem tízet. Közben a vonatjegyek folyton drágultak. Mi történik?

Ez összefügg a vasúti hálózat korábban már említett siralmas állapotával. Amíg a vonalak felújítása nem történik meg, addig hiába képes a mozdony 160 km/órás sebességgel száguldani, ezt nem teheti meg, mert lehet, hogy már az első kanyarban tömegszerencsétlenség következik be. Így az egyetlen megoldás az, hogy a vonat lassabban halad. A szakemberek kiszámolták, hogy ilyen állapotban lévő síneken mekkora a megengedett maximális sebesség, és ezt be kell tartani. Persze anomália, hogy a vonalak javítása helyett a sebességet csökkentjük, de ez csak akkor fog változni, ha a korábban említett eurómilliárdokat sikerül lehívni.

A sebesség az egyik probléma. Am a fülkék koszosak és a gyorsvonatokon gyakran nem működnek például a

Látogatóban
a csíkszeredai
vasútállomáson
Borboly
Csaba megyei
tanácselnök
társaságában

laptopok használatához szükséges csatlakozók. Miért?

A minőséget az állam azért már annyira nem szubvencionálja. Az utas a zsebéhez mérten választja meg a vonatot, amellyel utazni kíván. Nyilván, nem az Intercity-járatok a legolcsóbbak, ezek viszont már nem koszosak, és működnek a kocsikban a konnektorok is.

A magán vasúti társaságok miért nem veszteségesek?

Lehet, kevesebben tudják, de a magán vasúttársaságok is kapnak állami támogatást. És azért nyereségesek, mert egyrészt a forgóeszközök másodkézből vett, felújított kocsik és mozdonyok, másrészt nem kell költeniük vasúti karbantartásra, hacsak a vonal bérletéről kötött szerződés nem kötelezi őket erre. A román vasúttársaságnak 7-8 millióba kerül egy új mozdony megvásárlása, és kizárólag új gépekkel dolgozhat. A magáncégek fizetnek a CFR-nek a vonalak bérletéért, de ugyanúgy kapnak szubvenciót, így szinte egyetlen költségük, hogy a vonatuk eljusson A településről B településre. Mondok még valamit. Megérne egy misét azt is megvizsgálni, hogy milyen útvonalakon működtetnek járatokat ezek a társaságok, hogyan jutottak hozzá ezekhez az útvonalakhoz, milyen órákban indulnak a vonatjaik stb. Kiderülhet ugyanis, hogy a CFR korábbi vezetői az állami vállalat kárára kötöttek bérleti szerződéseket a magán társaságokkal. Miért van például az, hogy a magáncég járata csúcsidőben indul, míg a CFR-é hajnali ötkor, amikor nincs egy utas sem? Akadhatnak olyan emberek, akiknek a büntetőjogi felelősségre vonása ezekben az ügyekben még nem történt meg.

Azért a magán társaságok többnyire olyan vonalakat bérelnek,

Masszív leépítések kezdődtek a CFR Marfánál

A Román Államvasutak teherszállító részlege, a CFR Marfă július elsején kezdte el 2500 alkalmazott elbocsátását. A leépítést már korábban bejelentették, de a szállításiügyi tárca tulajdonában lévő állami vállalat elodázta az intézkedés végrehajtását. A CFR Marfă közleménye szerint a munka nélkül maradó alkalmazottak 12-24 havi fizetésnek megfelelő végkielégítést kapnak munkaviszonyuk időtartama és egyéb kritériumok függvényében. A havi összeg nem haladhatja meg az 1625 lejt. A kormány több év alatt fizeti ki ezt a pénzt, így az idénre 13,47 millió lejt, a jövő évre 32,34 millió lejt, 2016-ra pedig 18,86 millió lejt különít el erre a célra. A CFR Marfă 8577 alkalmazottal rendelkezik, a cég piacvezető volt tavaly a vasúti szállítmányozásban 54,8 százalékos részesedéssel. A vállalat árbevétele 922,52 millió lej volt, ami 5 százalékkal kevesebb 2012-höz képest. Az elbocsátás azért vált szükségessé, mert a nemzetközi gazdasági válság után a vállalat megrendelései jelentősen csökkentek. Románia privatizálni akarja a vállalat többségi részvénytársaságját. Talvaly ez a kísérlet meghiúsult. A vállalat nyereségessé tétele Romániának a Nemzetközi Valutaalappal kötött szerződés szerinti vállalásai közé tartozik.

A két ország között közlekedő nagy sebességű járatot a magyar fél az aradi átkelőn keresztül szeretné megvalósítani

amelyekről a CFR korábban visszavonult. Az utasok végül is jól jártak, nem?

Hát fogjuk rá, hogy igen. Ám kíváncsi lennék, mi történne a magán társaságokkal, ha nem kapnák meg a szubvenciót.

De miért kapnak állami támogatást?

Azért, mert végül is közhasznú feladatot látnak el. Ott tevékenykednek, ahol a CFR már nem képes biztosítani a közszállítást.

Mielőtt ez az interjú elkészült volna, éppen a Regiotrans magán vasúti társaság képviselőivel tárgyalt Sepsiszentgyörgyön. Megtudhatnánk, hogy miről?

Arról, hogy elmulasztották a vasúti átkelők karbantartását a Sepsiszentgyörgyöt Bereck-kel összekötő szárnyvonalon. Pedig ez szerződésben vállalt kötelezettségük. Az mégsem megoldás, hogy az autósoknak le kell lassítania 20 km/órás sebességre az átkelő előtt, ha nem akarja eltörni a jármű tengelyét. Megígérték, hogy augusztus végéig teljesítik vállalásaikat.

Korábban volt szó Nagyvárad-Debrecen közvetlen vasúti járatról. Erről lehet-e tudni valamit?

Valóban felmerült, hogy legyen közvetlen vasúti összeköttetés a két város között, ám ezt csak egy viszonylag alacsony sebességű járatral lehet megoldani. A két ország között közlekedő nagy sebességű járatot a

Vonaton a fiatal államtitkár. Jobb síneken mehetnek gyorsabban is

magyar fél az aradi átkelőn keresztül szeretné megvalósítani. Ez a járat Budapest és Konstanca között közlekedne, Arad, Temesvár és Bukarest érintésével. Ez is jó hír, csak hogy a vonat elkerülné Erdélyt. Nekünk az lenne az érdekünk, hogy a Budapest-ről Konstancára tartó járat Nagyváradnál jöjjön be Romániába, érintse Kolozsvárt, Marosvásárhelyt és Brassót is. Arról, hogy a magyar fél miért nem ezt preferálja, a budapestieket kellene megkérdezni.

A CFR áruszállító részlegéről sem érkeznek túl jó hírek. A vállalat privatizációja kétszer megbukott, 2500 alkalmazottat elbocsátának (lásd keretes írásunkat). Mi lesz a CFR Marfă sorsa?

Az elbocsátások augusztus végéig befejeződnek, az emberek végkielégítéssel távoznak. Nem vagyok meggyőződve arról, hogy 2500 alkalmazott elbocsátása jóra vezet, ám ennek meg kellett történnie, már körünkre égett a gyertya. A nemzetközi

hitelezők addig nem is hajlandók pénzt folyósítani, amíg a román állam nem rendezi ennek a vállalatnak a sorsát. A CFR Marfának régóta meglévő tartozásai vannak, támogatása többé nem biztosítható. A Nemzetközi Valutaalaphoz nagyon régi elvárása, hogy azt a mamutvállalatot, ami a CFR, legalább részlegesen privatizálja a kormány. Ezek a vállalatok csak magánkézben működtethetők hatékonyan. Különösen érvényes ez a teherszállító részlegre. A CFR Marfánál csak ültek az emberek, és várták a fizetésüket.

Harmadszor is nekifutnak a privatizációnak?

A kormánynak nincs más választása, mert erre kötelezettséget vállalt. Nemrég jártak a szállításiügyi minisztériumban a nemzetközi hitelezők (IMF, Európai Bizottság, Világbank) képviselői, és alig léptek be a kapun, máris az volt az első kérdésük: mi a helyzet a CFR Marfával?

A kelet-közép-európai országok és Kína közötti bukaresti csúcstalálkozón felmerült az, hogy kínai segítséggel gyorsvasút épüljön Romániában. Mikor ülhetünk fel rá?

Egyelőre csak szándéknyilatkozat született arról, hogy Bukarest és Konstanca között gyorsvasút épüljön kínai beruházással. Nekem ezzel több bajom is van. Például az, hogy rengeteg pénzből végre felújították a Bukarest és Konstanca közötti vágányokat, így most alig több mint két óra alatt a fővárosból el lehet jutni a tengerpartra. Ha megvalósulna a kínai gyorsvasút, azt jelentené, hogy egymás mellett lenne két vonal. Kérdezem: vajon nincs-e fontosabb beruházásra szüksége Romániának annál, mint egy újabb sínpart lefektetni Konstancáig a már meglévő mellé, amelynek felújítását nemrég fejezték be? Az erről szóló szándéknyilatkozatot Liviu Dragnea kormányfőhelyettes írta alá, nem is áll szándékomban vele vitatkozni. De ahhoz, hogy a gyorsvasút megvalósuljon, előbb el kell készíteni a beruházás hatástanulmányát. Ebből pedig kiderülhet, hogy nincs is rá igény.

A nemzetközi hitelezők képviselői alig léptek be a kapun, máris az volt az első kérdésük: mi a helyzet a CFR Marfával?

2016-ra megszépül a marosvásárhelyi vasútállomás

A sepsiszentgyörgyi után a marosvásárhelyi vasútállomást is korszerűsítik. István Zoltán államtitkár elmondta, senki sem fellebbezte meg a felújítási munkálatokra kiírt versenytárgyalást, így a szállításiügyi minisztérium hamarosan aláírja a szerződést a nyertes céggel. A munkálatok így már a nyár folyamán elkezdődhetnek. „Most készítjük elő a papírokat a szerződéshez. A nyertes cégnek az aláírástól számított 24 hónapon belül át kell adnia a felújított vasútállomást” – fogalmazott István Zoltán. A munkálatok 30 millió lejbe kerülnek áfa nélkül. A marosvásárhelyi vasútállomás felújítására kiírt versenytárgyalást a Confer Group Rt., az Arcadia Kft. és a Radaria Kft. alkotta konzorcium nyerte. A munkálatok költségeit 85 százalékban az EU kohéziós alapjaiból biztosítják. Korábban a Confer Group végezte a sepsiszentgyörgyi vasútállomását felújítását is.

Szatmár 20 – egy eltűnt város nyomában

Marosvásárhelyről utazom érettségi találkozóra Szatmárnémetibe. Nem csak az egykori iskolám emlékeit keresem a határ menti városban. A rendszerváltás „maturandusaiként” tanúi voltunk annak, mit ígért ez a hármashatár menti vidék, eljött az ideje a számvetésnek. PARÁSZKA BORÓKA írása.

„Több esélyt is kaptunk, egyikkel sem éltünk” – Szatmárnémeti főterén hangzik el ez a mondat, ahova 19 év után térek vissza – húsz éves érettségi találkozóra. Az egykori Kölcsey sarkán várom az egykori osztálytársaimat, elsőként érkezem a régi helyre, az utánam jövőket inkább a mozgásukról, a lépteikről ismerem meg, mint a vonásaikról. Mintha a saját szüleink jöttek volna el a megbeszélte találkára, tévedésből. Az is lehet, hogy valamilyen tehetségtelen színházi maszkmester üzne rossz tréfát velünk. Sötét karikák, mély ráncok, húsz fásasztó, gondokkal terhes év az arcokon. – Mi lett veletek? – kérdezném, az első percek zavara után. Többen ismételtetik a jól nevelt „semmit sem változtál” mondatot, akiknek erre nem futja, azok inkább tapintatos hallgatással méregetik

Kölcsey szobra
a templom előtt

Húsz évvel ezelőtt a magyar nyelvű közoktatás azzal a lendülettel indult újra, hogy a város közössége visszaveszi, amit a korábbi évtizedekben elvesztett

Omladozó
műemlék
a Kazinczy utcában

a többieket. Végül én sem szembeítem az osztályt azzal, milyen messzire sodródtunk önmagunktól. Megbecsülöm azt, hogy sokan jelen vannak. Kivéve azokat, akik meghaltak, vagy nyomtalanul eltűntek a külföldi munkavállalás kódében,

a belföldi családi és egzisztenciális drámákban, vagy egyszerűen csak hátat fordítottak a múltnak, és eszük ágban sincs találkozókra járni.

Ez a város nem az a város Az idő nyomai követhetőek, a tér, a város viszont eltűnt körülöttünk. Feldolgozhatatlan, amivel Szatmárnémetiben húsz év után szembesülünk. A rendszerváltás maturandusaiként, a forradalom utáni első évfolyam voltunk, velünk indult az új oktatási intézményalapítási láz, a magyar iskolarendszer újjáépítése. A hármashatár mentén éltünk, és 1990-ben úgy tűnt, Szatmárnémeti az ígért földje, ha valahol, hát itt aztán közelednek majd az országok, kibomlanak a lehetőségek, visszatérnek a hajdani dicőségek. Ma nyoma sincs mindennek. A magyar szecesszió megbecsült épületei mállanak, a belváros omlik. Mintha háborús vidékre érne az ember, amelyet súlyos bombatalálat ért. Az osztálytársak „magánöregedésének” drámája mögül a közhalál tragédiája bontakozik ki. Valami visszahozhatatlanul most tűnik el ebből a városból. Valami olyasmi, aminek nyomait középiskolásként még láthattuk, vagy sejtettük. A 19. század végi, 20. század eleji magyar polgárosodás vágyai, terei, ígéretei még kiolvashatóak voltak akkor a belváros üzletházaiából, bérházaiból. Azt ugyan senki sem mesélte el, tanította meg a rendszerváltás éveiben, hogy a „zsidó korzót” belakó zsidók kik voltak, miből, miért és kiknek építették fel üzleteiket. Bevételeikből hogyan épült, fejlődött valaha a város. De még járhattunk az egykori üzlethelyiségekben. A rendszerváltás előtt az „átkos” hiánygazdaságával szembesülhettünk ezekben, 1990 után pedig a zsigeri, kispályás posztoszocializmus-prekapitalizmus torzóival. Azt sem tudtuk, hogy kik lehettek azok, akik az Északi Színház szerény, a város méretéhez szabott léptékű, biztos ízlésű nézőterét, páholyait, színpadát felépített-

ték. De megérthettük azt itt, hogy a kultúra a város szíve, agya, hogy színházba járni kell, és jó. Éreztük, hogy mennyire fontos a méretárfolyosság, a lépték, az ízlés. Nevelt a város, amelynek építői, kitalálói rég eltűntek. 18 ezer zsidót a szatmári gettóból hajtottak haláltáborokba. (Sorsukról keveset tudhattunk, nem volt tananyag, mesélni alig mesélt valaki). A svábok Németországba, a szatmári magyarok közül sokan Magyarországra költöztek.

Álmodók és gyanakvók Húsz évvel ezelőtt a magyar nyelvű közoktatás azzal a lendülettel indult újra, hogy a város közössége visszaveszi, amit a korábbi évtizedekben elvesztett. 1989 őszén, nyolcadikos diákként úgy tudtuk, csak az Eminescu líceumban lesz magyar nyelvű elméleti oktatás, aki nem képes maximális teljesítményre, az nem is álmodhat arról, hogy ott tovább tanulhat. 1990 első hónapjaiban rengetegen dolgoztak fegyelmezett csapatmunkában azon, hogy a „magyar lici” – ahogy a városi szleng nevezte – újraindulhasson. Sikerral jártak, a tanévet már a bőség zavarában zártuk: reál és humán tagozat is indult, sok-sok osztály várta a jelentkezőket. Volt némi vita arról, hogy az új intézmény hol működjön. Reménytelennek tűnt, hogy az egykori katolikus gimnázium impozáns épületét kapja akkor a magyar közoktatás. Megegyezés született arról, hogy a kisebb, szerényebb egykori református iskola lesz a régi-új magyar oktatási központ. Így indult el megint a Kölcsey líceum, ahol 1990 szeptemberében Lovas János tanár úr elmagyarázta nekünk, micsoda történelmi vidék ez a Szamoshat, a Károli Biblia-fordítások bölcsője, ahol az irodalmi magyar nyelv érlelődött. Akkor még álmában sem gondolta senki, hogy a Kölcseyt húsz év múlva nem találjuk a helyén. A költő szobra ugyan még ott áll a Láncos-templom előtt (rajta a felirat közben megkopott), a közoktatást biztosító iskolát azonban több éves magyar-magyar vita után elköltöztették. Ma újra a katolikus egyház egyik épületében működik. Nem a katolikus gimnázium egykori, általunk már Eminescu líceumként ismert épületében, hanem a

Mi lett volna, ha a magyar közösséget nem osztják meg a felekezeti, politikai és üzleti érdekek?

Az egykori Zárda épületére is ráférne a tatarozás

jezsuita konviktus ingatlanában. Ott, ahol a „mi időnkben” az Unió szakiskola működött, és amellyel 1990 tavaszán ijesztgettek a tanáraink. Ha nem tanulunk elég jól, oda kerülünk, a bukottak közé. (Ennyit a szakoktatás korabeli megbecsüléséről.) Az egykori Kölcsey helyét mára a Református Gimnázium vette át. Hogy hogyan zajlott a két iskola szétválasztása, az ingatlanok elosztása körüli vita, az hozzánk, a városból elszármazottakhoz, csak hírfoszlányokban jutott el. Most az érettségi találkozó szervezésekor, és a helyszínre érkezésünkkor tapasztalhattuk: barátságok, évtizedes szakmai kapcsolatok mehetek rá erre a konfliktusra. Hónapokkal a találkozó előtt még az is elterjedt: nem is mehetünk vissza az egykori osztályunkba, az osztályfőnöki órát sem tarthatjuk meg ott, hiszen már nem ott működik a mi iskolánk jogutódja. A hírekkel és félelmekkel ellentétben nagyon barátságos volt a fogadtatásunk, a vendiákszövetség tagjai kis kítűzővel a bejáratnál vártak. Téglás tanár úr, osztályfőnökként mégis a „mi helyünkre”, az egykori „magyar kabinetbe” vezetett. Ez – a helyszíni tájékoztató szerint – nem osztályteremként működik, egyházi hivatal kapott itt helyet. Az íróportrék, amelyek a kilencvenes évek elején díszítették a falakat, mindenképpen eltűntek. Nem láthattuk a saját tablóinkat sem: „mindent elköltöztettek innen” – magyarázza egy volt osztálytárs, kicsit csípősen, mert a forradalomban tragikusan elhunyt Sófalvi György emléktábláját sem találjuk. Később kiderült, az előítéletek beszéltek belőle, az emléktábla

csak más helyet kapott, de maradt ugyanennek az ingatlannak a falán.

A gyanakvás, a másokra mutogatás alig enyhül ott tartózkodásunk alatt. Régi kölcsöys tanáraink örömmel üdvözölnek („lám, milyen jó volt az az iskola, ha ma is így ragaszkodtok hozzá”), és aggodalmaskodva kérdik, a helyben maradó, immár szülővé váló kölcsöys hova íratják a gyerekeiket? A régi iskolába, vagy a „refibe”? Nem szünetel a gyerekekért folytatott harc, kezelhetetlen helyzet. Van, aki büszkén mondja, hogy ragaszkodik a Kölcseyhez, van aki arról panaszkodik, hogy a közintézménybe nem, csak az egyházi, református iskolába fogadták be a gyereket. Annak, aki nem itt élte le az elmúlt két évtizedet, érthetetlen ez a vagy-vagy dilemma, a magyar-magyar vetélkedés.

Erre futotta Osztályfőnöki órán számvetés, ki merre vetődött, kivel mi történt, a rendszerváltás kamaszaival, akiknek arcát mára sötét árnyékok, mély ráncok keretezik? 1990-ben Lovas tanár úr sokszor elmondta, nekünk, humánosoknak, sok mindent kell bepótolni, kevés a magyar tanár, történelem szakos tanár, a pszichológus, a tanító. Érettségi után valóban, többen diploma nélkül állást kaptak, „segédtanítóként”. Évekig szolgáltak a Szatmár környéki falvakban, amíg szükség volt rájuk. Aztán, aki időben kapcsolt, oklevelet szerzett, és maradt állásban, aki nem, az kisodródott a pályáról. Bölcsész szakon kevesen végeztünk. A rendszerváltás gazdasági válságának éveiben gyorsan munkába kellett állni, nem volt pénz egyetemre. Így a többség művelt proletárrá, polgárrá lett.

Az érettségi vacsora helyszíne egy remek helyi étterem, állítólag az ország egyik legjobb konyháját vezetik itt. Két osztálytársam bábáskodott az elindulásakor. 1994-ben még tanárok akartak lenni, aztán nagyon hamar pincérként kerestek állást, megírták a magyarországi vendéglátóipari képzés lépcsőfokait. Nem lett belőlük tanár, de nagyot alkottak, ha van sikeres helyi vállalkozás Szatmárnémetiben, akkor az általuk erősített étterem az. Gyárban dolgozó osztálytársnőm

hogy aludni a városvégi Gellért Sándor utcában található szállodába mehetek. Lám, a nyolcvanas években épített gyári munkásszálló-negyedben kapott utcát a Bözödújfaluból-Debrecenből ide származó költő, műfordító. Örömem csak addig tart, amíg az Északi Színház mellett elhaladva a híres-hírhedt negyedbe, a 16-os „mikróba” érek. A színház épülete zárva: még a művészbemutató előtti pihenőpad is eltűnt. Felújításra vár ez az ingatlan is, a falakon a tavalyi évad plakátjait felejtették. Felépült viszont a 16-os negyedben a kilencvenes évek elején elkezdett, a Szamos-töltés mellé épített, hihetetlen méretű ortodox templom. Nyoma sincs rajta annak az arány- és stílusérzéknek, amellyel évtizedekkel és rendszerekkel korábban az Északi Színházat megtervezték.

A munkásnegyedet azért húzták fel mérnöki pontossággal, és a Ceaușescu rendszerben szabványnak számító igénytelenséggel, hogy a vidékről, a szamosháti falvakról ide költözőknek biztossá tegyék az elérhető komfort-minimumot. Mára nyoma nincs ennek a társadalomszervezésnek. Aki éri-marja alapon szigetelik a paneleket, a központi fűtésrendszer rég megszűnt. Aki tud magánkazánalal fűt, akinek erre nem telik, az a szomszéd lakás melegében bíz. A fűtőházat – mi mássá? – görög-katolikus templommá alakították át. Ezen a vidéken évtizedek óta dül az ortodox-görög-katolikus háború, a negyed egyik végén az egyik felekezet hatalmas katedrálisa, a negyed másik végén a másik felekezet fűtőház-temploma: a világnézeti egyensúly bizonyos értelemben megvalósult. A proletárkomforttal pedig ma már ki törődik?

A Gellért Sándor utcai szállón sajnos nyoma sincs annak, mire köteleznék az utcanév az intézményt. Szűkös, penészes a szoba, drága az ellátás. Másnap kényelmetlenül hagyom magam mögött iskolám városát. Alkudozom magammal, mivel tartozom én, az Erdély közepére menekülő, ennek az Erdély peremvidékén lévő közösségnek. Legalább annyival, hogy megírom én is – immár Fodor István helyett is – miféle pusztulás folyik ott az utolsó utáni órákban.

demonstrálja, milyen volt az irodalomtanítás húsz éve: először Kassáktól idéz, aztán Nichita Stănescuról beszélgetünk. Meg arról, hogy férje (ugyanennek az évfolyamnak a diákja) kamionosként járja Európát, hát ha a most érettségiző fiuk legalább esélyt kap az egyetemi tanulásra. A pszichológus diplomával rendelkező osztálytársnőnek nekiszegezi a kérdést az osztályfőnök, „meg lehet élni ezzel a képesítéssel?” A legtöbbet három éve elhunyt osztálytársunkról, Fodor István újságíróról beszélgetünk, aki naponta járta a vidéket, írta a krónikáját Szatmárnak, rögzítette a mindennapok nyomait. „Egyszer nálam is volt, magamra se ismerem, mi mindent írt rólam” – mondja mosolyogva az egyik „bejárós”, a Kaplonyból ingázó osztálytárs. Barátjával és padszomszédjával, egy másik sváb fiúval (mára meglelt családapák) ma egy német vállalkozásban dolgoznak közösen. Büszkéek, mosolyogva, lelkesen mesélnek. Jó látni az örömet, közben azon me-rengel: annak idején miért nem beszéltek arról, hogy ők svábok?

A város helyzetéről kevés, keserű szó esik. „Nem idevalósi” a pol-

A fűtőházból
átalakított
lakótelepi görög-
katolikus templom

A negyed egyik végén az egyik felekezet hatalmas katedrálisa, a negyed másik végén a másik felekezet fűtőház-temploma: a világnézeti egyensúly bizonyos értelemben megvalósult

gármester, nem értékeli a város hagyatékát – magyarázza valaki. Van, aki a helyi üzleti élet visszaságairól mesél, arról, hogyan falják fel egymást a vállalkozások. Rémtörténet kering arról, hogyan csempész cigarettát Ukrajnából a helyi elit egyik ismert képviselője szolgálati autóval. Nem tudom, igaz-e, vagy sem, de ha igaz – gondolom – akkor ennyi lett a hármastól előnyeiből húsz év alatt. Rossz érzéssel állok fel az ünnepi asztal mellől. Mi lett volna, ha a magyar közösséget nem osztják meg a felekezeti, politikai és üzleti érdekek? És mennyi a felelőssége a város pusztulásában azoknak, akik elmentek innen? Én Marosvásárhelyen élek, az én felelősségem hol kezdődik? Tipikus erdélyi családtörténetünk során sok várost hagytunk magunk mögött egy évszázad alatt. Éltünk Fogarason, Gyergyóban, Marosvásárhelyen, Csíkszeredában, Kolozsváron, Nagyváradon. Szatmárnémeti sokadik „átmeneti” otthonunk. Romlásán úgy szörnyülködünk, hogy eredeti fényéről csak halvány benyomásaink lehetnek. Azok közül, akiknek családi, személyes örökségük ez a város, csak kevesen élnek már itt. Némileg vigasztal,

Kiss László, a nemzeti összetartozás parlamenti bizottság tagja

Nem diktálni, beszélgetni jövünk Erdélybe

A magyar Országgyűlésben működő Nemzeti összetartozás bizottsága a törvényhozás nemzetpolitikával foglalkozó önálló állandó szerve, amelynek jelen pillanatban tizenöt tagja van. Ebből egyetlen, frakcióval rendelkező baloldali párt képviselteti magát, KISS LÁSZLÓ képviselőkön keresztül az MSZP. A politikussal a bizottság munkájáról, a párt nemzetpolitikájáról beszélgetett KUSTÁN MAGYARI ATTILA.

Mi célból jött létre a bizottság, s kik most a tagjai?

A bizottság azért jött létre az előző mandátumban – Szili Katalin kezdeményezésére –, hogy a nemzetpolitikának egyfajta politikai háttere legyen. Jelenleg a Fidesznek, a Jobbiknak és általam az MSZP-nek van képviselője itt, korábban Szabó Vilmos vett részt a gyűléseken a baloldal részéről, aki komoly munkát végzett korábban ezen a területen. A párt igyekezett olyan embereket küldeni a bizottságba, akiknek megkérdőjelezhetetlen a nemzetpolitikai elkötelezettsége, és akiknek személyesen is, nemcsak szakpolitikában fontos ez a kérdés.

Ezek a feltételek Önre is érvényesek?

Egy történelemtanárnak nyilvánvalóan nem kell bemutatni azokat a nemzeti sorskérdéseket, amelyek körülöttünk vannak, nem kell bemutatni azokat az eseményeket, amelyek alakították a történelmet, és ezeknek a hatásait sem. A történelem megmutatta számunkra azt is, hogy a magyarság csak akkor lehet sikeres ha az együttműködést keresi, éppen ezért képviseljük mi szocialisták az együttműködés politikáját.

Milyen munkát végez a bizottság?

Vitákra nem igazán számítok itt, mert nemzetpolitikai kérdések tekintetében a legtöbb területen összhang van a jelenlévő pártok között, így például abban, hogy támogatni kell azokat a magyar közösségeket, amelyek a határainkon kívül élnek. Hogy ezt miként kell tennünk, ebben már vannak különbségek persze. Sajnos nagyon sok hangos szó van, és nagyon kevés valódi dolog történik. Az elmúlt néhány évben a nemzetpolitikai szempontból fontos törvények megszavazását követően a bizottság nem végzett fontos munkát, most pedig nem igazán látható, hogy mi fog történni. Az elsőként megválasztott elnök azóta államtitkár lett, most új vezető van – Pánczél Károly – akinek korábban nem volt semmilyen nemzetpolitikához fűzhető szerepe, nem tudjuk, hogy milyen elgondolásai vannak ezen a területen. Érezhető volt, hogy bizonytalanság van a kormányzati struktúra kapcsán, amikor Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettest meghallgatta a bizottság, akkor egy más nemzetpolitikai intézményrendszerrel volt tudomásunk, mint amiről másnap Balog Zoltán miniszter beszélt.

Ez mit jelent pontosabban?

Csak pletykák szintjén értesülünk a kormányzati szándékokról. Először még arról volt szó, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériumában koncentrálódik a nemzetpolitikai intézményrendszer, aztán egyik napról a másikra – minden magyarázat nélkül – egy másik koncepció jutott érvényre. Jelenleg úgy látom, hogy kissé kusza a kép, nemzetpolitikával foglalkozik jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Miniszterelnökség, Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes és Kövér László házelnök is. Csak nehogy a sok bába közt elveszzen a gyermek!

Egy írásbeli kérdésében Szász Jenő nemzetpolitikai intézetének tevékenységére kérdezett rá, milyen feleletet kapott?

Lázár János miniszterelnökséget vezető miniszter számos kutatást említett meg válaszában. Azt megítélni azonban, hogy ezek a programok, ezek a kutatások érdemben járulnak-e hozzá a magyarság boldogulásához, nagyon nehéz. Lehet arról vitatkozni, hogy az a pénz, amit ez a kutatóintézet kap, hasznosulhatna-e máshol, nagyobb hatékonysága volna-e, ha az erdélyi magyar kultúra ápolását szolgálná, vagy az értelmiség számára kiírt ösztöndíj-programokra jutna. A kormány viszont úgy döntött, hogy Szász Jenő kutatásaira költi, bármit is jelentsen ez a kutatás. Nem minősítenék másokat, de nem érzem azt, hogy arányban lenne a ráköltött forrás és a végzett munka, ezért is tettem fel írásbeli kérdést ennek a pontos leírásáról. Azért azt lássuk be, hogy itt rengeteg pénzről van szó – több mint egy milliárd forintról, amelyből csodákat lehetne művelni. Úgy látom, ezek a csodák váratnak magukra.

Említette, hogy az alapokról nincs vita, csak a részletekről. Mire gondol?

A határon túli támogatások tekintetében például nem mindegy, hogy ki kap pénzt, és nem mindegy, hogy milyen módon. Nem mindegy, hogy az a vízió él-e, miszerint egy budapesti vízfej dönt a határon túl megvalósuló programokról, vagy az érintettek döntenek arról, hogy mi történjen a forrásokkal. Nem mindegy az sem, hogy ezeket a pénzeket bonyolult szervezeteken, úrlapok tucatjainak kitöltésével, vagy egyszerűen kaphatják meg, és az sem, hogy csúszik-e a finanszírozás, vagy sem. Erről rengeteg hírt lehetett hallani, amire Balog miniszter úr a bi-

Sajnos nagyon sok hangos szó van, és nagyon kevés valódi dolog történik

zottsági meghallgatáson azt mondta: ők is észlelték a problémát, és javítani fognak. Intéztem kérdést hozzá is a pályázati pénzosztást illető tapasztalatairól, és az elszámolások hatékonyságának javításáról, a válasza szintén most érkezett be, ebben jelezték, hogy határon túli magyar hallgatói szervezetek támogatására vonatkozó idei pályázat várhatóan 2014 kora őszén jelenik meg, a pályázat lebonyolításának ütemezése alapján a nyertes pályázók kifizetése legkésőbb 2015 márciusáig megtörténik majd. A Magyar Szocialista Párt azt szeretné elérni, hogy ezeken a pályázatokon végre a korábbinál kevésbé politikai alapon történjen a források elosztása. Sokan emlékezhetnek a 2010-előtti időkre, amikor a pályázatokon nem azok nyertek, akik az akkori kormányzathoz közel álltak, hanem azok, akik a legjobb programokat akarták megvalósítani.

Tavaly Kolozsváron kért bocsánatot a december 5-i népszavazást megelőző kampányért Mesterházy Attila, a párt korábbi elnöke, majd Ujhelyi István EP-képviselő is járt a városban, hogy az MSZP nemzetpolitikájáról beszéljen. Hogyan látja, van esély arra, hogy javuljon határon túl a párt megítélése?

A magyar emberek felelősen gondolkodnak, így aztán úgy alkot-

„Azt tapasztaltam, hogy az emberek hajlandóak beszélni velünk”

Nem csodát várunk a külhoni magyaroktól, azt szeretnénk, hogy nyitottak legyenek irányunkban

nak véleményt, hogy megfontolják a múltat is, a jelent és a jövőt is. A múlt megfontolása után, ha majd három-négy év múlva döntenünk kell újra a választásokon, azt hiszem, hogy másképp fognak vélekedni, mint néhány hónappal ezelőtt – nem is csak a határon túli magyarokra gondolok most, hanem az anyaországiakra is. Nem csodát várunk a külhoni magyaroktól, azt szeretnénk, hogy nyitottak legyenek irányunkban és hallgassanak meg bennünket, de majd ők eldöntik, hogy mit fognak gondolni rólunk, politikánkról. Véleményem szerint ez egy fontos különbség a többi párt és közöttünk, mert mi nem diktálni jövünk sem Erdélybe, sem más külhoni magyar közösséghez, hanem beszélgetni. Azt tapasztaltam, hogy az emberek hajlandók beszélni velünk és megfontolni azt, amit a másik mond. Nyilván ez egy hosszú folyamat, de a párbeszéd viszi közel egymáshoz a magyart. Ebben hiszek.

Ez a beszélgetés most az EU Táborban zajlik, ezért megragadom az alkalmat, hogy megkérdézzem, miért jött el negyedmagával ide?

A pártnak és ifjúsági szervezeteknek, a Societasnak a tagjai azért jöttek ide, mert az elmúlt néhány évben olyan kapcsolatokat alakítottak ki, amelyek alapjául szolgálnak a párbeszédhez. Néhány évvel ezelőtt hí-

resek voltak azok a sítáborok, amelyeken az RMDSZ és az MSZP fiatal szimpatizánsai találkozhattak egymással. Az EU Táborban való jelenlétünk is hosszú időre nyúlik vissza. Azt hiszem viszont, hogy az MSZP pozitív szándékait az is igazolja, hogy akkor is itt voltunk, amikor végképp nem lehetett volna haszonszerzésre számítani és itt vagyunk most is. Számunkra ez az együttműködésről és a közösségről szól. A Szocialista Pártnak határon túli tagozata is van, így azt gondolom, ami az aktív nemzetpolitika felvállalásához szükséges, az a rendelkezésünkre áll.

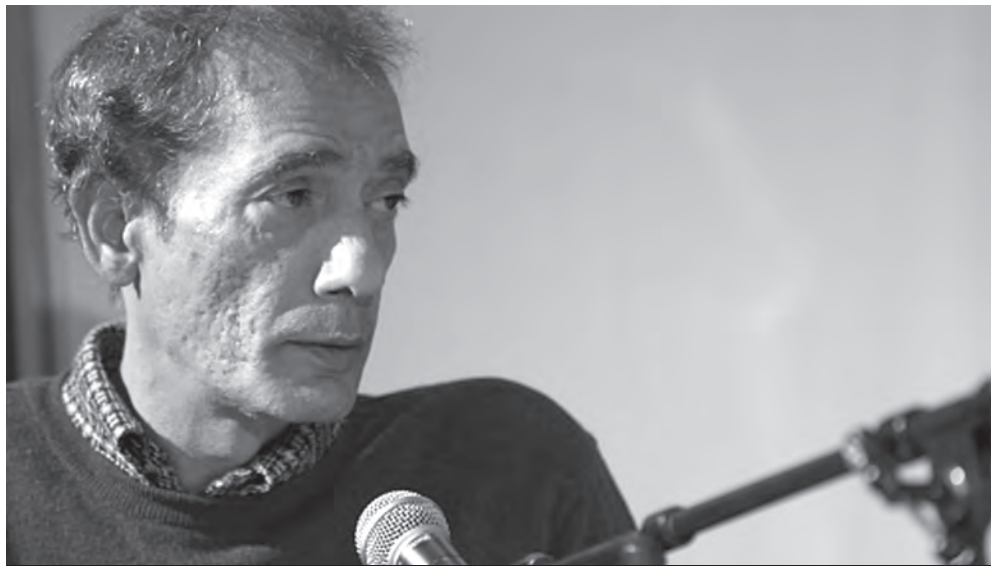
Megvallozzam őszintén, sosem halottam az MSZP határon túli tagozatáról. Kik alkotják?

Alapvetően olyan fiatalok és már kevésbé fiatalok alapították, akiknek vagy fontos a nemzetpolitika, vagy ők maguk születtek a határokon kívül, és jelenleg Magyarországon élnek. Amint mondtam, intézményrendszerünk tehát van arra, hogy felvállaljunk egy komoly nemzetpolitikát, és Mesterházy Attila meg Ujhelyi István közeledése jól jelezte a szándékainkat. A következő években látni fogják a külhoni magyarok, hogy tovább folytatjuk azt a politikánkat, amely közösségeink együttműködéséről szól. Ezt csak így lehet.

Sebezve gyógyít, gyógyítva sebez

Óvatos emlékezést ígér Balogh Attila kötetének címe: *hiteget*. *Hiteget*, mert az emlékezés, ha óvatos, már nem emlékezés, hanem mesélés, szépítés, tagadás, hazugság, a már megtörténtek meg nem történtté, nem úgy történtté tétele.

Balogh Attila költő, cigány költő, magyar cigány költő. Muszáj ezeket a jelzőket sorolni, pedig tiszteletlenség ragozni a származást. A költő saját jogán költő. Mégis fontos a hovatarozás, mert a magyar cigány számára az emlékezés-munka borzalmas és nagy feladat. Sok-sok eltörölt, vagy soha nem rögzített nyomot kell valahogy mégis láthatóvá tenni. Kimondani a ki nem mondottat, és a kimondhatatlant. Annyi minden veszett el ebből a kultúrából, annyi mindent számoltak fel, fosztottak meg, nyilvánítottak nem létezővé, értéktelenné, hogy nem lehet másként végezni ezt a feladatot, mint radikálisan, a legmélyére ásva. Mindent újra és újra körbejárva, vigyázva mindarra, ami még, ami végre menthető, ami felszínre hozható. Ez a kötet ilyen értelemben radikális, hozza a cigány-történeteket, történelmet (?) és mégis óvatos. Balogh Attila gyanakszik és elutasít minden (pozitív és negatív) előítéletet, közhelyet, pátoszt, általánosítást. Így áll össze a 13 szekvenciából felépített kötet, amelyeket nevezhetünk önéletrajzi írásoknak is, felismerhetők bennük a Balogh-életrajzból ismerős helyzetek, történetek. De pontosabb, ha úgy fogalmazunk: (néhol lélegzetelállító, néhol túlbonnyolított, túlburjánzó) metaforákkal, képekkel telített tömör esszék sorjáznak egymás mellett, amelyek egyaránt olvashatók önboncoló, önfeldolgozó én-líráként, az érzelmi érintettséget programszerűen vállaló miniatűr szociográfiákként, kultúr-történeti esszékként-vitairatokként. Amennyire igazságosak (és igazságot keresők), annyira igaztalanok is ezek a szövegek, amennyiben állításai igazolhatóak, a referenciák, viszonypontok azonosíthatóak. Mít kezdünk például az olyan kijelen-

Balogh Attila költő

Annyi minden veszett el ebből a kultúrából, annyi mindent számoltak fel, fosztottak meg, nyilvánítottak nem létezővé, hogy nem lehet másként végezni ezt a feladatot, mint radikálisan, a legmélyére ásva

tésekkel, hogy „*nem kompatibilis ez az európai szorgalommal/nem csatlakoztatható ez a lassú/ pszichésen hindu tömeg a neurotikus meakulpázó/ aktívokkal*”? Nem tudom, mi-féle minőség a „pszichésen hindu”. Abban sem vagyok biztos, hogy a „meakulpázás” feltétlenül összefüggésben van a neurózissal. Határozottan kétségbe vonom, hogy lenne egy általános, történetileg, gazdaságilag, fogalmilag beazonosítható „európai szorgalom”, és ez szembe állítható a nem európai (???) cigány, hindu, indiai szorgalommal. Még akkor is, ha ezt maga a cigány magyar költő írja le. Határozottan tagadom, hogy az én európaiságom, magyar identitásom feltételezne bármiféle inkompatibilitást bármilyen más kultúrával, közösséggel. De elismerem, hogy ez a szövegrész, és ehhez sok hasonló fragmentum megérint, foglalkoztat, nyugtalanít. Kérdései lényegiek, még akkor is, ha a pontatlanságot, az elégtelenséget nagyon sokban ott érzem. „*Ölhelhet-e példásan a példa nélküli/ ebben a fasiszta faszú országban?*” – kérdezi Balogh Attila, alliterációját értem is, nem is, mindenképpen sajnálom, hogy nem építette fel jobban. (És a kötet után még napokig mondogatom magamban, úton útfélen: fasiszta faszú országban élek.) Borzasztó, borzasztóan gazdag, és borzasztóan problémás ez a kötet, amely legalább olyan mértékben szembesít

a saját magyar, völgyben lakó, elnyomó, elnyomott identitással, mint a cigánnyal, a völgyön kívüli-vel, megalázóval és megalázottal. Állandó a perspektívaváltás, a mögé, alá tekintés, és mindez túlnő a magyar-cigány, kelet-európai, rendszerváltás előtti és utáni éveken, problémákon. Elvisz a „keresztény csador” felismeréséig, a world trade center tragédiájáig (megint nyugtalanító és vitára ingerlő, hogy valóban „elszédült-e” a két „arrogáns torony”, vagy valami más történt 2001. szeptember 11-én).

Demonstrálja, hogy amit mi itt perifériális integrációs problémaként, „cigány-ügyként” kezelünk, az a modern társadalmak lényegi problémája, vergődése az önmegértéssel és elfogadással. Akár elfogadjuk, akár vitatjuk Balogh Attila óvatosan kegyetlen sorait, ez a helyzetjelentés megkerülhetetlen: „*(...) a liberalizmus,/ megmelegedést ígérgető pokrócaival/ leszégyenített cigányok megbűdösödtek, barátok/tudtával és beleegyezésével*”. Kis, finom, kézhez álló kötet a marosvásárhelyi Lector kiadó által gondozott *Óvatos emlékezés*. Éles mondatai sebezve gyógyítanak, és gyógyítva sebeznek.

PARÁSZKA BORÓKA

BALOGH ATTILA: *Óvatos emlékezés*. Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2014.

Egy elpárolgó ország hétköznapijai (4.)

Belgiumban eltöltött fél hónapját munkatársunk, SZILÁGYI ALADÁR a napjainkban is dúló flamand-vallon nyelvháború egyik – egyébként a turizmus paradicsomaként számon tartott – színterének meglátogatásával zárta.

Hendrik van Veldeke költő szobra Hasselt városában

Limburg tartomány fővárosa, Hasselt felé tartunk. Flandria legkeletibb provinciájának már az elnevezése is történelmi gubancokat foglal magába, hiszen a délebbre fekvő francia-vallon Limbourg városáról – az azonos nevű középkori hercegség székhelyéről – kapta, amelyhez Belgium létrejötte előtt tartozott. Viszont a szomszédos Hollandia földnyelvként belógó keskeny területe is a Limburg nevet viseli – annak *Maastricht* a közigazgatási központja. Ráadásul a határ mindkét oldalán a két ország elszakadását követően is közös a regionális himnuszuk. A nyelvük is. Az úgynevezett „limburgi” közös idióma belga oldalon is, holland oldalon is a „flamand” egy sajátos változata. Az erős német hatással átszőtt tájnyelvből viszont alig értenek valamit a Nyugat-Flandriában élő flamandok. Arról nem is szólva, hogy errefelé egy-egy település is kialakította a maga mindenki másétól különböző kifejezéseit. Magam, járatlan lévén, természetesen mit sem érdekelek ezekből az eltérésekből, viszont az itteni éneklő beszéd zenéjét első hallásra meg tudom különböztetni az Északi-tenger mentén lakók recsegőbb zengzeteitől.

Az itteni éneklő beszéd zenéjét első hallásra meg tudom különböztetni az Északi-tenger mentén lakók recsegőbb zengzeteitől

Hogy mindenki tudja: ez vallon falu

A vallon-flamand nyelvháború egyik jele

Ambiorix városában Belgium legiparosodottabb része, a sztráda két oldalán sorakozó üzemcsarnokok, hatalmas konténerraktárak, vegyipari silók vigasztalan látványából kikeveredve felüdit bennünket a 70 ezer lakosú Hasselt történelmi központja. A lerombolt középkori városfalak nyomvonala mentén koncentrikus körökben alakultak ki az óváros sikátorokat begyűjtő körútjai. Számos műemléképülete közül kiemelkedő a *Szent Quentin* katedrális. A 11. századtól a 18.-ig épített, bővített templom iskolapéldája a stílusok har-

monikus elegyének, a romanikától a barokkig. Hasselt jelentős egyetemi központ is, a művészetek otthona, az alternatív muzika művelőinek Mekkája. Itt zajlanak minden évben Belgium legnagyobb szabású modern zenei fesztiváljai. Flandria települései közül elsőként nyerte el a „legbarátságosabb város” besorolást.

Viszont egyáltalán nem barátságos gesztusként az Antwerpen-Liège autósstráda kiágazásánál valakik lekaparták a francia feliratokat. Eltűnt Visé, el Liège, el Namur neve, csupán *Wezet*, *Luik* meg *Namen* maradt kisilabizálható – flamand változatban. Bizonyára *Hendrik van Veldeke*, akinek szobormásánál tiszteletemet tettem, az efféle csínytevéseknek nem volt a híve. Hiszen a németalföldiek első költője, *Barbarosa Frigyes* udvari poétája (1128 k.-1184 után) latinról ólimburgira váltva jobbra az ófrancia költészetből ihletődve írta opusait. Ótrubadúrsága szemlátomást szigorú iróniával szemléli 21. századi polgártársainak intoleranciáját.

Kelet-flandriai portyánk céltelepülése az általam még Nagyváradon kiszemelt *Tongerlen* volt. Joggal viseli a Belgium legrégebb városa titulust, hiszen több mint 2000 éves múlttal büszkélkedhet. Miután a ró-

maiak *Julius Caesar* idejében teljes egészében meghódították Galliát, illetve a belga törzsek szállásterületét, *Atuatuca Tongrorum* néven lett a provincia székhelye. A régió az *eburonok* törzsének volt a területe, akik alig három év elteltével fellázdak *Ambiorix* vezetésével. Teljesen megsemmisítette az ott állomásozó légiót, és sikerült fel-lázítania a többi, addig egymással viszálykodó belga törzset is. Caesar személyesen indított büntető hadjáratot „a gallok legbátrabbjai” ellen, de csak a következő esztendőben sikerült levernie a belgák ellenállását. Szinte teljesen kiirtotta a lázadást elindító Eburones törzset, *Ambiorix* azonban, néhány emberével átkelt a Rajnán és nyoma veszett a germán erdőkben. A történeteket maga Caesar írta le a *Comentarii de bello gallico* című művében. *Ambiorix* neve egészen a 19. századig feledésbe merült, csak a belga szabadságharc alatt került elő. 1841-ben *Joannes Nolet de Brauwere van Steeland* belga költő lírai eposzt írt hőstetteiről, és 1866-ban felavatták szobrát Tongeren főterén. 2005-ben össznépi szavazást tartottak a *legnagyobb belga történelmi személyiség* címére. A flamandok a negyedik helyre juttatták, a vallonoknál viszont – jellemzően – csak az 50. helyet érte el. Ővitézsége manapság *Asterix* néven képregények hőse...

A rómaiak erős fállal vették körül a provincia székhelyét. Az erődítmény falainak egy része napjainkig megmaradt. A várost csupán Attila hun hadainak sikerült bevenniük 451-ben. A civitas maradáka ma idegenforgalmi látványosság, de a fő vonzerőt a középkori városmag, azon belül a 13. században emelt templom és káptalan, illetve az 1257-ben alapított begina kolostor képezi. A Mi-

Belgium legrégebbi várkastélya, a La Roche a 9-12. századok között épült

Remersdaal/Remersdael iskolájában négy évig alkalmaztak és fizettek egy flamand tanítónőt, holott egyetlen tanítványa sem volt

Jean-Michel Folon festett üvegablaka a wahi templomban

asszonyunk bazilika körüli ásátások alkalmával bebizonyosodott, hogy a helyén már a Karoling dinasztia idején egyház állt. A templom egyik oldalhajójában kialakított kincstár a leggazdagabb egyháztörténeti gyűjtemény Belgiumban. A mellette ép-séges épen megőrzött kolostor tágas-teres kerengőjének széles folyosói véges végig a középkori lapidárium és szoborkollekció darabjaival vannak kibéelve. Egy szó, mint száz, érdemes elzarándokolni *Ambiorix* városába...

Tanítónő, tanítványok nélkül

Előző, enklávét vadászó utunkról visszatérve Filipe vejünk hívta fel a figyelmünket arra, hogy Belgium keleti csücskének is van egy sajátos státusú népszigete. A térképet tanulmányozva, valóban rábukkantam egy Limburg tartományhoz tartozó, de Liège vallon provincia területén kialakított flamand exklávéra.

A holland határ mellett megbúvó, 1976-ban hat település összevoná-

sával kialakított *Voeren* (franciául: *Fouron*) község különleges helyzetét annak köszönheti, hogy a múlt század első felében még flamand többségű falubokor néhány évtized alatt vallon többségűvé vált, s bár az 1947-ben megejtett népszámlálás már egyértelműsítette ezt a demográfiai helyzetet, a Belgium szövetségi állammá alakításakor meghozott, a nyelvi határokat kijelölő törvény – az országos parlament flamand többségének hála – véglegesen és visszavonhatatlanul Limburghoz csatolta. Így alakult ki a frankofón lakosságnak inkább kevesebb, mint több jogot biztosító község, mely – mint meggyőződhetünk róla – a mai napig a flamand-vallon nyelvi ellentétek, egymásnak szegülő érdekek forrongó színtere, kísérleti laboratóriuma.

Az 1970-es, 1980-as években szinte polgárháborús helyzet alakult ki, szélsőjobbos flamand nacionalisták civil brigádjai félemlítették meg a vidéket. A flamand dominancia megerősödése idején, amikor a francia nyelvhasználat tilos volt, *Remersdaal/Remersdael* iskolájában négy évig alkalmaztak és fizettek egy flamand tanítónőt, holott egyetlen tanítványa sem volt...

A legbelgább németek A nyelv-háború ma sem szünetel. Bár mind a hat falu névtáblái kétnyelvűek, előbb a flamandok mázolták le fekete festékkel a vallon helyneveket, majd a vallonok a flamandokat. Néhány éve készült archív felvételen magam is láttam, hogy adott pillanatban a települések minden bejáratánál fekete festékréteg „titkosította”, hová érkezett az erre vetődő vándor. Ennek a nálunk sem ismeretlen, festékszóró pisztollyal vívott háborúnak a nyomait mi is lefotóztuk éppen a fentebb említett falu bejáratánál, ahol – történetesen – a *Voeren-Fourons* névtáblán az előbbi, a flamand községnevet húzták keresztül ismeretlenek. Járunkban-keltünkben egyéb nyomait is lencsevégre kaptuk ennek a bizarr harcnak. A *Village wallon* (vallon falu), a *Patrimoine fourondais, pas a vendre* (Fouron-i tulajdon, nem eladó) szövegű, ez alkalommal a vöröstégla burkolatú házak tűzfalaira fehér festékkel ráamázolt feliratok hir-

detik lépten-nyomon a vallon többség aspirációit.

Egyébiránt a helyzet – kívülről nézvést – nem tűnik reménytelennek. Az talán már nem fordul(hat) elő, ami az 1996-os helyi választásokat követően történt: miután a *Retour à Liège* (Vissza Liège-hez) kampányszlogen-nel induló vallon jelöltek többségbe kerültek az önkormányzatokban, mindenütt vallon polgármesterrel, az Államtanács érvénytelenítette a községi képviselők beiktatását, és elrendelte, hogy a tanácsüléseken és a közigazgatásban kizárólag a holland nyelvet szabad használni. Ezt követően a 2000 októberében megtartott helyi választási harcból a vallonok passzivításának, avagy inkább a flamandok nagyobb részvételi arányának köszönhetően az utóbbiak kerültek ki győztesen. A nyertes *Huub Broers*, a *Voerbelangen* tömörülés jelöltje szabad kezet kapott a flamand hivatalnokok, csendőrök és tanárok letelepítésére. Összehasonlításképpen: míg 1976-ban a szavazati arány 63/37 százalék volt a vallonok javára, húsz év elteltével megfordult, a flamandoknak kedvezett 61 százalékban. Legutóbb 2012-ben tartottak választásokat. Immár harmadszor a flamand *Huub Broers* került ki

Az ország békés, hangulatos vidéke az erdős Keleti Ardennek

A flamand-vallon nyelvi háború győztesei a belgiumi németek lettek, mert ők mindig nyertek valamilyen többletjogot

Az alig száz lelkes falu temploma közel ezer éves

SZILÁGYI JUDIT FELVÉTELEI

győztesen, 53 százalékkal. Másnap a helyi francia nyelvű újság ilyen szalagcímmel jelent meg: „Folytatódik a flamandizáció Fouronban !” Nem mentség, de magyarázat: mindaz, ami itt történt, történik, egyfajta történelmi megtorlása annak, amit Belgium létrejött, az 1830-as forradalom óta a vallonok követtek el az 1950-es évekig flamand polgártársaik ellen. – Ismerős helyzet számunkra, romániai magyarok számára...

A flamand-vallon nyelvi háború győztesei a belgiumi németek lettek, mert ők – akárhányszor a vallonok tettek valamilyen engedményt a flamandok számára, majd a flamandok a vallonok javára – mindig nyertek valamilyen többletjogot. Kisebbségkutatók őket tartják a „legbelgább” belgáknak. Mert hát a másik két, sokkal számosabb náció belgaság-tudata elpárolgóban, egysége eltűnt, a közös nemzeti érzés jobbára már csak a labdarúgó válogatott mérkőzéseinek bukkan elő. A konzervatív, mérsékelt nacionalista *Új Flamand Szövetség* (*Nieuw-Vlaamse Alliantie*, rövidítve: N-VA) 2010 óta Belgium legerősebb politikai pártja. Hosszú távon az elszakadást, Flandria függetlenné válását tűzte ki céljául.

Az Ardennek Gyöngye Már Voeren-Fouron falvai között bolyongva ízelítőt kaptunk a Keleti Ardennek varázslatos világából. Az ott kapott élmény arra készítetett bennünket, hogy utolsó egész napos portyánkat ennek a vidéknek szenteljük. Ez a szénaillatú kishaza erdőkkel és legelőkkel ékes gerinceivel, szőlők és gyümölcsösök borította dombordáival, völgyeiben rejtekező falvaival, kisvárosaival derűt, békét és nyugalmat kínál. Egy-egy forduló után a váratlan látvány arra készítetne, hogy ne

menjünk tovább, itt, ott vagy amott kellene megbújni legalább egy hétre a világ nyúgei elől. És ezek a hol zöld erdőalagutakban, hol tavak, patakok mentén kígyózó utak, a szerre melléjük fűzött tanyabokrok, udvarházak, várkastélyok, ódon templomok kínálatával erősítik ezt az érzést bennünk.

Az élmények sokaságából csupán kettőt emelek ki úti krónikám lezárásaként. Az egyik, a talán száz lelkes aprófalú, az ősi kelta nevét megőrző *Waha* temploma. Az ország legrégebbnek számon tartott egyházát 1050-ben szentelték fel. A kékeszürke fényvel megvilágított belső tér a puritán szakralitás megtestesítője. A Szent István vértanúságát megjelenítő vitrázsok egészen újkeletűek, *Jean-Michel Folon* képzőművész tervezte őket 2004-ben, néhány hónappal halála előtt. Minimalista fogantatású színes üvegablakainak poézise teljes mértékben harmonizál a közel ezer esztendősen istenháza légkörével.

Az „Ardennek Gyöngye”-ként emlegetett *La Roche en Ardenne* várossal sokkolja az oda érkezőt. Az Ourthe folyó medrének karsztos kanyonja itt tóvá szélesül, a fűtőkben szétszórta házak, villák karéját Belgium legrégebbi, a 9-12. század között épült hatalmas várkastélya uralja. El se hinné az ember, hogy ez a mesébe illő városka a második világháború egyik legvéresebb ütközetének a színtere volt. A városba és az erődbe magukat befészkeltek német hadak kiűzése végett az amerikaiak több mint 70 ezer ágyúlövedéket zúdítottak a városra.

A várhoz vezető lépcsősíkátoron felkapaszkodva román szót hallok. Két kisfiú játszik a homokban. Megszólítom őket, bizalmatlanul pillantanak rám, és csak franciául hajlandóak válaszolni.

A himzett aszfalt három titka

Hagyomány a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének (MÚRE) életében a – Vidékről vidékre néven felélesztett – riporttábor, melynek célja egy-egy tájegység aktuális állapotának rögzítése szociografikus írásokban megrajzolt pillanatképeken, melyeket később kötetbe rendeznek a szervezők. A hosszú kihagyás után tető alá hozott ötödik tábor a kalotaszegi Farnason rendezkedett be, hogy a kíváncsi újságírók a környező alszegi települések mindennapjaiból keverhessenek némi életet a pennájukban száradó, egyhangúan kélő tintához. Tasnádi-Sáhy Péter írása.

Valamire való újságíró ismeretlen faluba, városba érkezvén legelőször a kocsmába siet. No, nem azért, hogy kiszámolja helyi árfekvésben hány felesre elég a napidíj, fizetés arányos része, asszonytól kunyerált szerény zsebpénz, hanem hogy tájékozódjon: mi merre a hány méter. Farnas ilyen szempontból nehezített terep: a falucskában, világ csodájára, nincsen kocsmá. Ezzel a problémával a MÚRE riporttáborába érkezvén magam is szembesültem, úgyhogy az első órácskát elmélyült tarkóvarkarással töltöttem: miről írjam meg vállalt részemem a nagy közös vállalkozáshoz? Az egyik – szintén korán érkező – kollégával sétálgatva felcsillant némi remény, hisz sikerült a helyi, EU pénzből megvalósítandó fejlesztés előtt álló pisztrángtelep tulajdonosával szóba elegyedni, de a kolléga szemfülesen leipapacsolta magának a halas témát. Igazából nem bántam, valahogy éreztem, nem ez lesz az én sztorim, bár kicsit szorongtam, találok-e egyebet, amitől felbuzog bennem az írhatnék. A Farnas szomszédságában található Zsobokon minden jóra, ami a faluban történik, azt szokták mondani: az Úristen gondviselésének, a közösség erejének, illetve a lelkészházaspárnak köszönhető. Hajlok rá, e titokzatos erők elegye részesültem engem is abban a kegyben, hogy megfelelő témához jussak. Az első

● Szerencsém van a zsoboki gyülekezettel, hisz sok kollégámtól hallottam, hogy változást akartak a rájuk bízott falu életében, de a lakosok azt mondták, ha kell a papnak, csinálja

tétel ugye hit kérdése, a másik kettő viszont tudományos igényességgel igazolható: a házigazdánkként funkcionáló dr. Molnár Jánosné Csoma Irma lelkészasszony volt az, aki vacsora után beszélt nekünk a zsoboki közösség erejének mesélő után kiáltó megnyilvánulásáról. „23 éve kerültem Zsobokra – kezd bele a tiszteletes asszony – és azóta rengeteg minden történt a faluban: lett út, megújult a templom, gyermekothont nyitottunk, malmot, pékséget üzemeltetünk.” Miként jöhetett mindez létre? A recept bizonyára több összetevőből áll, mint amit a szólássá ért tétel rögzít,

de merem állítani: az alszegi falucska messze nem tartana itt, ahol tart, a fürgé ujjú zsoboki asszonyok nélkül.

Festett helyett faragottat „A templomfelújítással kezdődött 92-ben. Azzal álltam elő, hogy restauráltassuk a mennyezet festett kazettáit. A hívek viszont azt mondták, bútorfestő nem született Zsobokon, faragó viszont igen, úgyhogy csináltassunk faragott táblákat a festett kazetták helyébe. Igen ám, de ez drága mulatság, ki kellett találni, honnan lesz az anyagi fedezet. Aztán erre is lett megoldás. Tudtuk, hogy a falu lányai, asszonyai egytől-egyig gyö-

Szalai Erzsébet:
„Azt varrjuk,
amiket
a nagyanyáinktól
tanultunk”

ramokat indítottak, köztük táncházat is, hosszú éveken keresztül mindig voltak zsobokiak a *Megéneklünk, Románia* versenyeken” – mondja most már mosolyogva a lelkipásztor.

Fehérezés, fogazás, töltés Alig várom, hogy másnap a három kilométeres távot áthidalva nekiindulhassak, hogy a legilletékesebbeket kérdezzem az egyedülálló forrásteremtő módszerről. Támpontot is kapok, a tiszteletes asszony a varrásból nagy részt vállaló Szalai Erzsébetet ajánlja első alanynak. Mivel a román köztévé magyar adásának táborban forgató kétfős különítménye hozzám csatlakozik, már hármasban indulhatunk a címként megadott, *a temető síkátorában az első ház* keresésére. Szerencsére a második ember, akit útbaigazításért megkérdezzük – az első egy mit sem sejtő turista – maga a keresett Erzsike néni. Éppen a menyé házáról lép ki a kapun, az unokáját kérte meg, hogy metssze le nála az elburjánzott szőlőt. Mikor meghallja, mi járatban vagyunk, visszalép egy percre, hogy értesítse a fiatalembert a megváltozott menetrendről.

Nem akar beszállni az autóba, mondván kétszáz métert sem kell menni, inkább én csatlakozom hozzá, közben a tévések gurulva követnek bennünket, az ablakból filmezve az eseményeket a kézi kamerával. Félek, nyomasztja a helyzet, de rá sem hederít, sőt élvezi, mint ahogy az interjú előkészületeit is, bár többször elnézést kér a takaros kis porta csak általa érzékelt rendetlenségéért.

Mikor a közösségért végzett munkáról kérdezem, az aszfaltút történetébe kezd bele: „A férfiak végezték a felmérést, és kiszámolták mire mennyi költség jut. Ahány méter hosszú út esett a porta elé, annyszor már nem tudom én mennyi márkát kellett fizetni. Nekem két telek után 29 méterem volt, ha jól emlékszem 1000 márkát kellett kivarernom összesen, de papírnélkül nem tudom már pontosan, sok bánat volt az életemben, egy hét különbséggel vesztettem el hat éve a fiamat és az uramat, így elfelejtettem. Az viszont biztos, mindenki szívesen vett ebben részt, senki sem húzódozott, pedig volt, akinek több

nyörűen kézimunkáznak, az Úristen gondviselése folytán pedig a férjem egyik barátja, egy németországi lelkipásztor felajánlotta, értékesíti a produktumot. A lehetőség adott volt, a zsobokiak pedig éltek vele: a következő közgyűlésen megbeszéltük, minden család kivarrja egy kazetta árát. Ez volt az első ilyen akció, a többi már szinte magától jött” – meséli meghatottan a lelkesné.

Azt nem tudja pontosan viszszaidézni, hogy a járhatatlan földút helyére kerülő köves útért mennyit dolgoztak, arra viszont pontosan emlékszik, hogy az aszfaltért közel öt évet. Az útra magára nem kellett ennyit várni, mert dr. Molnár János professzor úr jó ismeretségi köre ismét segített: egy német alapítvány, pontosabban annak elnöke megelőlegezte a költségeket, így az asszonyok 1994-ben már az új aszfaltúton sétálva vihették a templomhoz leadni a törlesztésre szánt portékát. A konstrukció alkalmazását harmadszor nehezebb volt keresztülvinni. „Egy év végi presbiteri gyűlésen vettem fel, nagyon rossz állapotban van az orgona, fel kéne újítani, de a férfiak elzárkóztak, mondván, varrtak az asszonyok eleget. Abban maradtunk, megkérdezem az érintetteket. Ekkor történt az, hogy a közgyűlés előtti istentiszteleten az orgona elhallgatott, és hiába mentek az ezermester férfiak, nem tud-

Magdus néni és Erzsike néni. Méterről méterre varrták ki az utat a zsoboki asszonyok

ták működésre bírni. Így egyszerű lett a dolgom, mert meg tudtam kérdezni: jó lesz-e így? Természetesen az asszonyok azt mondták, nem, és ismét munkához láttak. A padok cseréjénél már nem is azon ment a vita, varrnak-e érte vagy sem, hanem hogy miként osszuk fel a költségeket. Mi családtagonként akartuk az elszámolást, de volt, aki azzal próbált kibújni, hogy nem jár templomba. De ugye mindenkinek van halottja, és ilyen szempontból nálunk különleges a helyzet. A XIX. század végén volt egy pestisjárvány, minek következtében máig él a szokás, hogy a halottat egyenesen a temetőbe viszik. Elmegyünk a házhoz, kihozzuk a koporsót, elénkkeljük a *Tebenned bíztunk* első két versszakát, kimegyünk a temetőbe, ott elolvasom a feltámadásról szóló ígét, végül mindenki jön úgynevezett halotti tanításra. Tehát a templomot ilyenkor senki nem kerülheti ki. Ez az érvelés végül hatott. A két évtizedes tapasztalat alapján biztos állíthatom, szerencsém van a zsoboki gyülekezettel, hisz sok kollégámtól hallottam, hogy változást akartak a rájuk bízott falu életében, de a lakosok azt mondták, ha kell a papnak, csinálja. Itt ilyen sosem volt. Az igazsághoz tartozik, hogy mindig akadt valaki, aki törődött ezzel a közösséggel, közvetlenül előttünk a tanító házaspár, akik mindenféle prog-

„Hát a fehérezéssel kezdünk. Aztán jön a fogazás, végül pedig a töltés, ezek a műveletek”

jutott, mint nekem. Az én részemet két hónap alatt meg lehetett volna csinálni, ha éjjel-nappal ezzel foglalkozom, de hát ugye nem csak ez volt. Van, akinek évekig is eltartott. De örültünk, hogy a tiszteletes asszonyék, a professzor úrral az élen, összefogták a dolgokat, és a német ismeretségükön keresztül segítettek. A tiszteletes asszony, az egyik presbiterné, egy idős tanító néni az otthonból, meg én gyűjtöttük, ellenőriztük a portékát, s ha hiba volt, visszaküldtük. A szomszédba a Magdus nagyon szépen tudta ezeket vasalni, meg a pecsétet kiszedni.” Éppen kérdezném, hogy Magdus néni vajon otthon leljük-e, de magától ajánlja, hogy ha végzünk, átkísér hozzá bennünket. Mivel ezt gyorsan megbeszéljük, az iránt érdeklődöm, miféle mintákat varrnak az asszonyok Zsobokon. „Hát, amiket még a nagyanyáinktól tanultunk. Mifélenk egyébként nem annyira varrják a Kalotaszegen megszokott írásost, inkább a vagdalásos a divat” – jön a válasz, amitől nem leszek sokkal bölcsebb, így arra kérem, meséljen kicsit arról, milyen is ez a bizonyos vagdalásos technika. „Hát a fehérzéssel kezdünk. Aztán jön a fogazás, végül a töltés, ezek a műveletek” – zárja rövidre, én pedig hagyom a szakmai kérdéseket, és inkább emlékeiről faggatom, mikor készítette az első saját munkáját. „Nyolc éves voltam, amikor egyedül megvarrtam egy keresztzemes fésűtartót,

Sorra kerülnek elő a munkák a festett szekrényből

Nem valószínű, hogy Magdus néni valaha eltöltött volna másfél percnél hosszabb időt tétlenül, akkor is azon járt az agya, mibe kezdhetne bele

14 évesen pedig már tudtam a vagdalásost is, varrtam a stafíringom. Pontosabban kiegészítettem, ami édesanyámtól, meg nagyanyámtól maradt. 19 évesen mentem férjhez, otthon maradtam a háztartásban, vagy mentem a kollektívbe, amikor kellett. Télen meg, mint minden asszony, fontam és szőttem, mert volt kender vetve. A falu végén, ahogy itt az utcánkba kimegyünk, mindenkinek megvolt a kenderázató tava. Ma már ki van száradva, mindenki a boltból veszi a vásznat, meg a kész lepedőt. '68-ban született a fiam, akkor én még szőttem.” Mivel befelé jövet a tornácra láttam valami félbehagyott kézimunkát, megkérdem, hogy már csak hobbiból varrogat-e? „Nem, van három-négy asszony a faluban, akik átveszik a kézimunkákat. Ők adják az anyagot is, és némi haszonnal értékesítik. Annyit kapunk nagyjából, mint a márkás időkből. Egy méteres abroszért 30 lejt kapok, az anyagon felül. Ezt átlagosan 4 nap alatt varrom ki. Nem nagy kereset, de szükségem van rá, csak a férjem után kapok egy kicsike nyugdíjat, 600 lejt. Állatot nem tartok, de a zöldséget megtermelem.” Mivel egyre gyakrabban pillantgat az elburjánzott tőkék felé,

nem faggatom tovább, de a tévések kéri, vegyük fel újra az érkezőt. Erzsike néni gyakorlott filmszínészként osztja ki a feladatokat: honnan indulunk, ki nyitja, ki csukja a kaput. Vezénylete alatt elsőre sikerül a snitt.

Hasznos dolgot ennek a világnak

Közben Magdus néni érkezik valahonnan, így lecsapunk rá, Erzsike néni némi hezitálás után velünk tart, hogy a következő fél órában lágyan vokálozzon az élettől kicsattanó szomszédasszony egyéni műsorához. A fiával és menyével egy háztartásban élő Magdus néni zanzásított életrajzzal kezd, amiből rögtön kiderül: nem valószínű, hogy valaha eltöltött volna másfél percnél hosszabb időt tétlenül, akkor is azon járt az agya, mibe kezdhetne bele. „Mindig úgy éreztem, hogy valami hasznos akarok csinálni ennek a világnak. Már gyerekkoromban varrtam géppel, rajzoltam, a kollektívban raktárnok voltam a cséplőgépnél, az istállónál bérszámfejtettem, a forradalom után pedig jelentkeztem a gyereketthonba. Felvettek a varrodába, ott tanultam meg lelkésszalasztó varrni, eddig több mint 200 ment át a kezem között. Legutóbb Németországba varrtam ortodox palástot is. Modell alapján bármit megcsinállok. Csak egy kis kezűgyesség, meg akarat kell hozzá. 2002-ben még Orbán Viktor feleségének is varrtam kalotaszegit. Szóltak Vásárhelyről, van valami nőszövevényi fellépés, és egy éjszaka alatt meg kellett lenni. Csiha Kálmán feleségének is az volt a kérése, hogy abban temessék, amit Zsobokon a Magdustól kapott. Mindent igyekszek megtanulni, most már tortákat is készítek.” Sokrétű tevékenysége mellett ő az egyike azoknak az asszonyoknak, akik a többiek munkáit tovább értékesítik. Mint elmondja, van állandó felvásárolja, egy Kalotaszegről elszármazott család, Budapesten, a Váci utcában van boltjuk. „A fiam viszi ki nekik kocsival az árut Sárvásárig. Egy méteres terítőt 3500 forintért adunk, ők gondolom kérnek érte 5 ezret.” – avat be az üzletmenetbe. Szinte biztosra veszem, hogy a Váci utcai árakkal kapcsolatban téved, mint írás közben kiderül, igazam lehet. Találomra felütött internetes

áruházban 10 ezer forintot kérnek az említett termékért, Pesten gyanítom ennél is magasabb lehet az ár. Nem vitatkozom, inkább őt is a közösségi munkáról kérdezem. Magduska szerencsére pontosan emlékszik az ügylet részleteire: „kerítésméterenként egy méteres abroszt kellett leadni, a padokért a templomba személyenként egy futót. Az orgonáért meg 25 márkát szintén fejenként. Egy faragott kazettáért pedig egy abroszt.” Közben a gyönyörű tisztaszobában ahová bevezetett minket, sorra nyílnak meg a festett szekrények, kerülnek elő a szebbnél szebb munkák, nem is tudom követni a minták, alkalmazott technikák nevét. Az abroszok közé néha jut egy-egy kép is a népviseletbe öltöztetett unokákról, és a mostanában készített tortákról. Magdus néni pakolás közben beavat az elméletébe, hogy miért mehetett végbe a faluban ennyi fejlődés a kézimunkázásnak köszönhetően: „Szerintem nagyon sokat jelentett az, hogy lett munkalehetőség, és a fiatalok visszakerültek Zsobokra. Így az öregeknek több idejük maradt, és nem akartak karba tett kézzel ülni, sokan elkezdtek varrni. A menyem is először a tejfeldolgozóban kezdett, aztán bekerült a pékségbe, ahol a fiam a sofőr, de már kézimunkázni is besegít, ha ideje van, elég sokat vasal. Elmondható, hogy a fiatal asszonyok is rákaptak a dolog ízére. Most már a hímzés miatt is sokan látogatnak el hozzánk, tegnap 50 személyes csoport jött Dorogról. Az a jó, hogy már meg is lehet szállni, a gyerekotthon biztosít hálószobát, fürdőszobát, étkezést is. A faluban is van pár család, akik fogadnak vendéget.”

Gyerekek, unokák fotói a gondosan őrzött kézimunkák mellett

Talán mégis elismerhetjük, hogy lehet, kicsit többet tettek az asszonyok

A férfiak része Erzszi néni menyé is ad ki szobát, sőt van díszes tisztaszobája, ha elkísérjük sínre tenni az elnőtt tőkék ügyét az unokával, vethetünk rá egy pillantást. Élünk a lehetőséggel, úgyhogy Magdus nénitől, a kötelezően ajánlott szelet kalács és kupica pálinka elfogyasztása után elbúcsúzunk. Erzsike néniék kis házi múzeuma beváltja a hozzá fűzött reményeket, három asszonygeneráció tárgyait őrzi, ott van Erzsike néni pártája, illetve az a korszak, amivel az anyatársa esküvő után először ment a kútra. A menyé mindent szépen összegyűjtött. Komótosan végignézzük a tárgyakat, aztán útjára engedjük Erzszi nénit, hogy metszőollót adhasson az időközben a komputer elé kucorodott unoka kezébe. Már csak egy dolog maradt hátra az eltervezett menetrendből: be szeretnék jutni a templomba, hogy szemügyre vehessem a munka eredményének egy jelentős részét. Mivel a tiszteletes asszonyt nem találom a parókián, a gyermekotthonban kérek segítséget. Perceken belül érkezik Gál Máté István úr, aki éppen ellátja a kéthavonta rotálódó gondnoki tisztelet. A faragott kazetták alatt álldogálva a hűvös templomban őt is kifaggtatom, hogy mit gondol a falu további két évtizedben mutatott fejlődéséről. Mivel hallomásból úgy tudom, Zsobok a patriarchális családmódellet még mindig erős bász-

tyája, provokatív kérdéssel indítok: Mit szólnak a zsoboki férfiak ahhoz, hogy minden kezdeményezés fedezetét az asszonyok varrták ki a faluban? Gál úr, a várakozásoknak megfelelően visszautasítja a vádat, mint elmondja, a férfiak is kivették a részüket, mert közmunkában aktívak voltak az összes építkezésnél, volt aki évi 30 napot is ledolgozott. Ekkor kicsit elbizonytalanodik, mert eszébe jut, hogy a közmunkásokat is az asszonyok etették varrás mellett. Minden családnál egy csoport munkás ebédelt. „Talán mégis elismerhetjük, hogy lehet, kicsit többet tettek az asszonyok,” – vallja meg végül félszegen. Várok kicsit, de az igazság hallatán nem nyílik meg a mennyeeknek kapuja. Talán azért nem, mert – ha mi férfiak kicsit is őszinték vagyunk magunkhoz – kevés olyan közösség van, legyen az család, falu, ország, ahol nem az asszonyok tesznek lehet egy kicsit többet. Már csak az a kérdés, Zsobokon miért tudott a munkájuk ekkora eredménnyel járni? Valószínűleg a válasz a már említett zsoboki mondásban rejlik. Egyrészt kellett hozzá némi hit, nem is csak Istenben, hanem abban, hogy a falu képes önerejéből előre haladni, kellett hozzá a közösség, ami képes volt értéket termelni, és a lelkes házaspár is, akik ennek az értéknek a hírét és produktumait eljuttatták a nagyvilágba. Merthogy a nagyvilág nélkül nem megy.

Dr. Molnár Jánosné Csoma Irma, Zsobok falu lelkipásztora

Régi filmek a diktatúrából

Észak-Koreáról túl keveset tudunk, de már is az emészthetetlenül sok információ, ami elér hozzánk. Számos rejtett kamerás dokumentumfilm születik a diktátor-dinasztia harmadik generációja alatt szenvedő társadalomról, az e heti Mozimustrában azonban első kézből mutatjuk be, hogyan próbálja a hatalom a film művészetén keresztül fenntartani a létező állapotokat, manipulálni a köztudatot. Az észak-koreai filmművészet nehezen elérhető, ezért két, a nyolcvanas években készült alkotást mutatunk be. A helyzet nem sokat változott azóta. KUSTÁN MAGYARI ATTILA írása.

Forgalom és romantika: Egy forgalomirányító az útkereszteződésnél

1986-ot írunk, ami nem ad okot nosztalgiára az észak-koreaiak számára, hiszen a helyzet keveset változott azóta. A termelési regények pragmatikusságára emlékeztető című filmet Ko Hak Rim rendezte, akiről sokat nem tudni, azon kívül, hogy jó propagandamunkát végzett.

Egy fiatal lány forgalomirányítóként a főváros, Phenjan egyik kereszteződésénél, szabálytalanságra figyel fel: egy férfi magáncélokra használja fel a hivatali autót, hűtőt szállít benne. Megbünteti anélkül, hogy tudná, a hűtő az ő családjához kerül később – amikor ugyanis hazaér, a szülei elárulják neki, hogy ven-

Pulgasari, a fémevő szörny

A forgalom szabályozását az emberek követelik ki a szocialista rendszer védelme és dicsőítése miatt

A főszereplő rendőrlány az utcán

dégeket várnak, két munkást, akik hamarosan szállítják a háztartási gépet. A lány nyit ajtót, de (valamilyen okból) hősiünk nem ismeri fel őt, és csak akkor ébred rá az összefüggésekre, amikor megpillantja a rendőri egyenruhát a szekrényben.

A film egyik szála kettejük kapcsolatáról szól, hiszen a férfi korábban elszólja magát, hogy tetszik neki a lány. Több jelenet azonban a biztonságos vezetést hangsúlyozza, holott tudvalevő: Észak-Koreában alig vannak autók, és a filmben is látszik hogy általában azon a sávon sorakoztatják fel a járműveket, amelyikre koncentrálnak a történet (ráadásul nyugati autókat, és mind hasonló színűeket).

Propaganda szempontjából csúcspontja a filmnek az a jelenet, amikor a forgalomirányító lányok vezetője rövid, de velős beszédet tart (hozzá illő zenei aláfestéssel) arról, hogy a forgalom szabályozását az emberek követelik ki a szocialista rendszer védelme és dicsőítése miatt. A hangulatot a film végén is megőrzi, amikor a lány jól elvégzett munkáját egyszerű állampolgárok virággal és integetésekkel honorálják.

Metaforikus Godzilla: Pulgasari

Az 1985-ös Pulgasari nem hagyományos módon készült film abban az értelemben legalábbis, hogy egyik rendezőjét, a dél-koreai Shin Sang-ot maga Kim Dzsong Il rabolta

el. Mivel a Kedves Vezető meglehetősen kedvelte a Godzilla-filmeket, úgy döntött, szerez magának egy ügyes rendezőt, aki elkészíti észak-koreai propagandisztikus változatát a világszerte népszerű szörnyfilmeknek. A Pulgasari forgatásából japán szakértők is kivették a részüket, ők azonban már szabad akaratukból.

A történet a feudális Koreában játszódik, a Koryo dinasztia idején. Miután a helyi parasztok megelégtettek az elnyomást és az éhezést, lázadásra készülnek, a hatalom azonban legyőzi és elzárja sokukat. Taksi, a kovács néhány rizsszemből egy figurát gyúr, arra kérve az égi és földi isteneket, hogy leheljenek életet bele. A figura valóban életre kel, és ahogy egyre több fémot fal fel, úgy nő hatalmasabbra. Ez a lény lesz Pulgasari, az óriási szörny, amelynek segítségével végül legyőzik a hatalmat. Az öröm viszont nem tart sokáig, mert a helybéliek rájönnek, Pulgasari az összes fémot eltüntette, így aztán megkísérik elpusztítani.

A bugyuta látványvilággal rendelkező, nyugati mércével szűk büdzséből forgatott film mögöttes tartalmát nem nehéz kitalálni, a korábbi rendszer vagy a külső ellenség és az ezekkel szembeni közös ellenállás jól kirajzolódik a történetben. Nem csoda, hiszen Kim Dzsong Il 1971-ben fektette le az észak-koreai filmgyártás filozófiai alapjait, amelyben azt hirdette, az alkotásoknak szolgálniuk kell a pártérdekeket. Ez a tendencia a hetvenes évektől napjainkig tart töretlenül.

komplex

PERFORMING ARTS CAMP

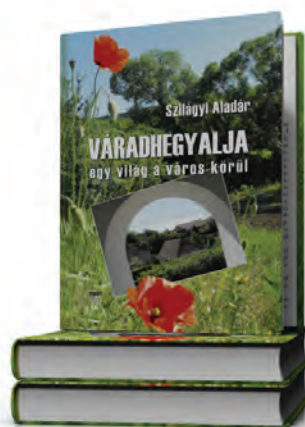
CSÍKSZEREDA, 2014. AUGUSZTUS 3-8.

www.komplex.ro

Könyvet a Riport kiadótól

Rendelje meg kedvezményes áron,
közvetlenül a kiadótól legújabb könyveinket. Már kapható:

SZILÁGYI ALADÁR:
*Váradhegyalja –
egy világ
a város körül*
című riportsorozata

VARGA GÁBOR:
*Confessionis –
egy Bukarestbe
száműzött
nagyváradai értelmiségi
töprengései*

CZIKA TIHAMÉR:
*Álmodok egy Erdélyt
című publicisztika
válogatása*

Előkészületben:

KARÁCSONY BENŐ:
Utazás a szürke folyón
(regény)

TASNÁDI-SÁHY PÉTER:
A békaember legendája
(novellák)

PÉTER I. ZOLTÁN:
*Nagyváradai vendéglők
a Monarchia idején*
(monográfia)

További információk, megrendelés:
riportkiado@gmail.com
0259-419924